

บทความ

วิจัย

03

กลวิธีการแปลสามมิติของคัมภีร์จินโบราณ: การวิเคราะห์วาทกรรมสื่อพหุรูปแบบในหนังสือการ์ตูน “เหลาจื๋อสอนว่า” ฉบับภาษาจีนและภาษาไทย

Triadic Division of Translation Strategies for Chinese Classics:
A Multimodal Discourse Analysis on Chinese and Thai
Versions of the Comic Series *The Dao Speaks*

เหยา ซื่อฉี

Yao Siqu

รองศาสตราจารย์ ดร. คณะเอเชียอาคเนย์ศึกษา สถาบันวิจัยเอเชียอาคเนย์ศึกษา

มหาวิทยาลัยภาษาและการค้าต่างประเทศกวางตุ้ง

Associate Professor, Ph.D., Faculty of Southeast Asian Studies, Institute of Southeast Asian Studies, Guangdong University of Foreign Studies, krisevaysq@hotmail.com

* บทความนี้ได้รับทุนสนับสนุนจากโครงการวิจัยประจำปีแผนพัฒนาฯ 5 ปี ฉบับที่ 14 ด้านปรัชญาและสังคมศาสตร์แห่งมณฑลกวางตุ้ง สาธารณรัฐประชาชนจีน “การศึกษาวิจัยเรื่องการเผยแพร่ข้ามวัฒนธรรมและอิทธิพลจากคัมภีร์ *เต๋าเต๋อจิง* และระบบความคิดแบบปรัชญาเต๋าในประเทศไทย” (หมายเลขโครงการ: GD22YWW01)

[广东省哲学社会科学‘十四五’规划青年项目“《道德经》及其思想体系在泰国的跨文化传播与影响研究”(项目编号: GD22YWW01)]

Guangdong Regular Program (Youth Project) of 14th Five-Year Plan on Philosophy and Social Sciences “A Study on the Cross-cultural Transmission and Influence of the *Tao Te Ching* and its Ideological Systems in Thailand” (Project Number: GD22YWW01)

Received: April 14, 2025

Revised: June 4, 2025

Accepted: June 17, 2025

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและวิเคราะห์กลวิธีการแปลของหนังสือการ์ตูน “เหลาจื้อสอนว่า” ฉบับภาษาจีนและภาษาไทย โดยอาศัยแนวคิดทฤษฎีกลวิธีการแปลสามมิติ (Triadic division of translation) ของโรมัน จาค็อบสัน (Jakobson, 1971: 2000) ผลการศึกษาพบว่า มีการใช้กลวิธี 3 ประเภทหลัก แต่ละกลวิธีประกอบด้วย การใช้กลยุทธ์ 3 ประการย่อย ดังนี้ 1) การแปลภายในภาษาเดียวกัน ได้แก่ 1a) กลยุทธ์การอธิบายข้อมูลเพิ่มเติม 1b) กลยุทธ์การเล่าเรื่อง 1c) กลยุทธ์การสรุปคติสอนใจ 2) การแปลระหว่างสัญญา ได้แก่ 2a) กลยุทธ์การใช้สัมพันธ์ระหว่างภาษาและภาพ 2b) กลยุทธ์การสื่อเกินความจริง 2c) กลยุทธ์การใช้ภาพแทนตัวอักษร 3) การแปลระหว่างภาษา ได้แก่ 3a) กลยุทธ์การแปลแบบทำให้กลมกลืน 3b) กลยุทธ์การแปลแบบรักษาความแตกต่าง และ 3c) กลยุทธ์การแปลแบบทำให้เหมือนกัน เส้นทาง การแปลและการสื่อสารในวาทกรรมสื่อพหุรูปแบบที่เป็นหนังสือการ์ตูน “เหลาจื้อสอนว่า” ฉบับภาษาจีนและภาษาไทยประกอบด้วยกระบวนการที่เชื่อมโยงกันอย่างใกล้ชิด 3 กระบวนการ ดังนี้ การแปลภายในภาษาเดียวกัน (จากภาษาจีนโบราณเป็นภาษาจีนปัจจุบัน) การแปลระหว่างภาษา (จากภาษาจีนเป็นภาษาไทย) และการแปลระหว่างสัญญา (จากข้อความภาษาเป็นการ์ตูน) อย่างไรก็ตาม หนังสือการ์ตูนเรื่อง “เหลาจื้อสอนว่า” ฉบับภาษาจีนที่ประพันธ์โดยไฉจื้อจง และฉบับภาษาไทยที่แปลโดยทองแถม นาถจำนง ได้อาศัยวาทกรรมสื่อพหุรูปแบบในการนำเสนอแนวคิดทางสำนักปรัชญาเต๋า ช่วยส่งเสริมการแลกเปลี่ยนข้ามวัฒนธรรมระหว่างประเทศไทยและจีน

คำสำคัญ: กลวิธีการแปลสามมิติ, การวิเคราะห์วาทกรรมสื่อพหุรูปแบบ, หนังสือการ์ตูน “เหลาจื้อสอนว่า”, การแปลภาษาจีนและภาษาไทย

Abstract

This research analyzed translation strategies in the Chinese and Thai versions of the comic book *The Dao Speaks*, based on Roman Jakobson's theory proposing a triadic division of translation. Results indicated three main types of strategies, each comprising three substrategies: 1) intralingual translation: 1a) explication, 1b) narration, and 1c) moral summarization; 2) inter-semiotic translation: 2a) text-image intertextuality, 2b) exaggeration, and 2c) image alternate text; and 3) interlingual translation: 3a) foreignization, 3b) domestication, and 3c) equalization. Translation and communication paths in multimodal discourse for Chinese and Thai versions of *The Dao Speaks* contain three closely related processes: intralingual translation from ancient to modern Chinese; interlingual translation from Chinese to Thai; and intersemiotic translation from text to comic. Therefore, the Chinese version of *The Dao Speaks* by Chih-Chung Tsai and the Thai version translated by Thongthaem Natchamnong use multimodal discourse to narrate Taoist philosophical ideas, promoting cross-cultural exchange between Thailand and China.

Keywords: Triadic division of translation strategies, Multimodal discourse analysis, Comic Series *The Dao Speaks*, Chinese and Thai translation

บทนำ

การแปล” โดยทั่วไปถือว่าเป็นกระบวนการถ่ายโอน (transfer) ข้อมูลภายในระบบภาษา แต่เมื่อเทคโนโลยีการสื่อสารพัฒนามากขึ้นอย่างต่อเนื่อง ข้อความพหุรูปแบบ (multimodal texts) จึงเข้ามาแทนที่วาทกรรม¹ รูปแบบเดียว (monomodal discourse) แบบดั้งเดิมที่เป็นตัวอักษร และกลายเป็นกระแสหลักในการดำรงชีวิตประจำวันของมนุษย์ มโนทัศน์เรื่องการแปลจึงขยายขอบเขตจากการถ่ายโอนทางภาษาไปสู่การแปลงข้อความพหุรูปแบบ ซึ่งครอบคลุมทั้งการจัดการสัญลักษณ์ที่ไม่ใช่ภาษา และการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างสัญญาณพหุรูปแบบ (O’Halloran, 2016) การขยายขอบเขตดังกล่าวนี้ ทำให้การแปลกลายเป็นกิจกรรมการสื่อสารข้ามวัฒนธรรมที่สามารถถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างวัฒนธรรมโดยอาศัยการถ่ายโอนเชิงสัญญาณ

การศึกษาวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับการแปลวาทกรรมสื่อพหุรูปแบบ (multimodal discourse) ได้รับความสนใจอย่างกว้างขวางจากนักวิชาการทั้งในสาขาวิชาการแปล ภาษาศาสตร์ และวรรณคดีวรรณกรรม โรมัน จาก็อบสัน (Roman Jakobson) นักภาษาศาสตร์ นักทฤษฎีวรรณกรรมวิจารณ์ผู้มีชื่อเสียงแห่งประเทศรัสเซีย บุคคลสำคัญในสำนักภาษาปราก (Prague School) เสนอข้อคิดเห็นกลวิธีการแปลสามมิติ (Triadic division of translation) ตามหลักทฤษฎีสัญศาสตร์ (Semiotics) ซึ่งจำแนกการแปล

¹ วาทกรรม (discourse) หมายถึง วิธีการใช้ภาษา ข้อความ และสื่อรูปแบบอื่น ๆ เพื่อถ่ายทอดข้อมูลหรือความคิดอย่างมีประสิทธิภาพตามบริบทที่มีความเฉพาะเจาะจง ในงานวิจัยนี้ มุ่งเน้นพิจารณากลวิธีการภาษาและสัญญาณในผลงานแปลหนังสือการ์ตูน “เหลาจื๋อสอนว่า” ฉบับภาษาจีนและภาษาไทย.

ออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ การแปลภายในภาษาเดียวกัน (Intralingual translation) การแปลระหว่างสัญญาณ (Inter-semiotic translation) และการแปลระหว่างภาษา (Interlingual translation) ซึ่งไม่เพียงแต่ให้ความสำคัญกับมิติตัวอักษรที่เป็นรูปแบบเดียวเท่านั้น แต่ยังครอบคลุมถึงการสร้างความหมายจากสัญญาณในรูปแบบต่าง ๆ เช่น ภาพ เสียง วิดีโอ ฯลฯ รวมทั้งวิธีการสร้างความเชื่อมโยงและการบูรณาการข้อมูลได้อย่างมีประสิทธิภาพระหว่างสื่อรูปแบบที่ต่างกัน เพื่อให้สามารถถ่ายทอดข้อมูลข้ามภาษาและวัฒนธรรมได้อย่างสัมฤทธิ์ผล

คัมภีร์ “เต๋าเต๋อจิง” 《道德经》 ไม่เพียงเป็นหนึ่งในบันทึกคัมภีร์แก่นแท้ทางวัฒนธรรมดั้งเดิมของประเทศจีน แต่ยังเป็นผลงานด้านปรัชญาที่แสดงแนวความคิดและภูมิปัญญาของสำนักเต๋า ประพันธ์โดยเหลาจื๋อ (老子) นักคิดและนักปรัชญาผู้เลื่องชื่อในจีนยุคโบราณ เนื่องจากคัมภีร์จินโบราณฉบับนี้เสร็จสิ้นในช่วงยุครณีสันตสารท (770–453 ปีก่อนคริสต์ศักราช) เมื่อสองพันกว่าปีก่อน จึงแฝงด้วยหลักปรัชญาอันลึกซึ้ง ภาษาที่ใช้ในนั้นล้าลึก และความหมายยากที่จะเข้าใจสำหรับผู้คนในสมัยปัจจุบัน ส่วนหนังสือภาพวาดการ์ตูน “เหลาจื๋อสอนว่า” 《老子说》 เป็นผลงานชิ้นเยี่ยมของไซ่จื่อจง (蔡志忠)² ที่ใช้รูปแบบการวาดภาพการ์ตูนถอดความคัมภีร์ “เต๋าเต๋อจิง” ส่งทอดภูมิปัญญาแห่งลัทธิเต๋าให้แก่ผู้อ่านทั่วโลกในยุคปัจจุบัน

หนังสือการ์ตูน (comic books) เป็นสื่อพหุรูปแบบที่ประกอบด้วยภาพวาดและข้อความ การ์ตูน “เหลาจื๋อสอนว่า” ฉบับภาษาจีนเป็นผลงานพหุรูปแบบที่ประสมรวมระบบสัญญาณสองชนิดคือตัวอักษรและภาพวาดการ์ตูนเข้าด้วยกัน เพื่ออธิบายปรัชญาเหลาจื๋อผ่านการผสมผสานระหว่างภาษาและทัศนสัญญาณ (visual semiotics) หลังจากหนังสือการ์ตูน “เหลาจื๋อสอนว่า” ฉบับภาษาจีนตีพิมพ์เผยแพร่ไม่เพียงแต่

² ไซ่จื่อจง (蔡志忠) นักเขียนภาพวาดการ์ตูนชาวไต้หวัน ได้รับการยกย่องเป็นหนึ่งในผู้ได้รับความนิยมที่สุดแห่งเอเชีย ได้สร้างสรรค์ผลงานภาพวาดการ์ตูนหลายเรื่องจากคัมภีร์โบราณชิ้นเอกของจีน อาศัยลายเส้นภาพวาดการ์ตูนที่มีเอกลักษณ์ เผยแสดงความคิดอันล้าลึกในผลงานเรื่องสำคัญสมัยโบราณด้วยวิธีการที่ผู้อ่านทั่วไปเข้าใจได้ง่าย (Pan, 2011; Liu, 2015).

จำหน่ายขายดีในประเทศจีนแผ่นดินใหญ่ แต่ยังได้รับความนิยมอย่างกว้างขวางในแถบยุโรป อเมริกา ญี่ปุ่น เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ฯลฯ และได้แปลเป็นภาษาต่างประเทศมากกว่า 45 ภาษา รวมถึงภาษาไทย นับตั้งแต่ปี ค.ศ. 1991 เป็นต้นมา หนังสือการ์ตูน “เหลาจื้อสอนว่า” ฉบับภาษาไทยแปลโดยทองแถม นาถจำนง นักแปลและนักวิชาการเชี่ยวชาญปรัชญาและวรรณกรรมจีน ซึ่งได้รับการจัดพิมพ์สองครั้ง โดยสำนักพิมพ์อินทยาง ในช่วงปี พ.ศ. 2530-2531

ด้วยเหตุผลดังกล่าว หนังสือการ์ตูน “เหลาจื้อสอนว่า” จึงมีความสำคัญต่อสังคม และผู้ที่สนใจศึกษาปรัชญาจีน โดยเฉพาะปรัชญาเต๋า การวิจัยในประเด็นนี้ตามที่สืบค้นในรายงานวิชาการยังมีจำนวนไม่มากนักและส่วนใหญ่เน้นการเผยแพร่คัมภีร์จีนในรูปแบบดั้งเดิม (Liang & Zhu, 2023) กระบวนการถ่ายโอนจากภาษาสู่ภาพวาดตามการแปลบริบทหน้าที่ (Functional-context translation) (Zeng & Yu, 2022) และศิลปะการ์ตูนจากมุมมองของสุนทรียศาสตร์ตะวันออก (Li, 2023) ทั้งนี้ยังไม่พบงานวิจัยหนังสือการ์ตูน “เหลาจื้อสอนว่า” ด้วยการวิเคราะห์วาทกรรมสื่อพหุรูปแบบตามแนวคิดทฤษฎีกลวิธีการแปลสามมิติของโรมัน จาค็อบสัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาในหนังสือการ์ตูนทั้งฉบับภาษาจีนและภาษาไทย ผู้วิจัยจึงมีความเห็นว่า การวิเคราะห์ภาพวาดและข้อความในเชิงลึกจากหนังสือการ์ตูน “เหลาจื้อสอนว่า” ทั้งสองฉบับดังกล่าว เป็นประเด็นที่น่าศึกษาและสมควรที่จะค้นคว้าการใช้กลยุทธ์และกลวิธีการแปลในการถอดความหมายจากวาทกรรมสื่อพหุรูปแบบออกมาอย่างมีระบบและเป็นรูปธรรม เพื่อให้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการสร้างแนวทางการแปลได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพมากขึ้น

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับกลวิธีการแปลสามมิติ

กลวิธีการแปลสามมิติ (Triadic division of translation) เป็นกลวิธีด้านการแปลที่เสนอโดยนักภาษาศาสตร์โรมัน จาค็อบสัน (Roman Jakobson) หนึ่งในผู้ก่อตั้งสำนักภาษาปราก ซึ่งได้สืบทอดแนวคิดทางสัญศาสตร์ของชาร์ลส์ แซนเดอร์ส เพียร์ส (C.S Peirce) โดยเชื่อว่าภาษาเป็นระบบสัญลักษณ์ชนิดหนึ่ง ขณะที่การแปลไม่เพียงแต่จำกัด

อยู่แค่การถ่ายโอนทางอรรถศาสตร์ (Semantic transfer) ให้เทียบเท่ากันระหว่างสองภาษา หรือมากกว่านั้น แต่ยังรวมถึงการแปลภายในภาษาเดียวกัน และระหว่างภาษาที่ต่างกัน ส่วนปรากฏการณ์การถ่ายโอนทางความหมายระหว่างภาษากับสัญลักษณ์ ล้วนเป็นส่วนหนึ่งของขอบเขตการศึกษาวิชาการแปล

ในปี ค.ศ. 1959 โรมัน จาค็อบสัน ได้ตีพิมพ์เผยแพร่ผลงานวิจัยเรื่อง “ปัญหาภาษาศาสตร์ของทฤษฎีการแปล” (On Linguistic Aspects of Translation) (Jakobson, 1959: 1971) เป็นครั้งแรก โดยพิจารณาการแปลจากมุมมองทางภาษาศาสตร์และสัญลักษณ์ ซึ่งเป็นกระบวนการและพฤติกรรมอย่างหนึ่งที่ใช้สัญลักษณ์ของภาษาหนึ่งแทนหรืออธิบายเพิ่มเติมด้วยสัญลักษณ์อื่น และเน้นย้ำเป็นพิเศษถึงความสำคัญของความเท่าเทียมกันทางข้อมูลที่เป็นพลวัต (dynamic equivalence) ในกระบวนการแปล (Wu, 2011) โรมัน จาค็อบสัน ได้เสนอสามกลวิธีในการอธิบายสัญลักษณ์ทางภาษา ได้แก่ (1) การแปลภายในภาษาเดียวกัน (Intralingual translation) (2) การแปลระหว่างสัญลักษณ์ (Inter-semiotic translation) และ (3) การแปลระหว่างภาษา (Interlingual translation) (Li, 2005)

การแปลภายในภาษาเดียวกัน หมายถึง กระบวนการอธิบายสัญลักษณ์ภาษาต่าง ๆ ที่อาศัยสัญลักษณ์ภาษาหนึ่งภายในภาษาเดียวกัน เช่น การแปลภาษาโบราณเป็นภาษาปัจจุบัน และการแปลภาษาถิ่นเป็นภาษามาตรฐาน ขณะที่การแปลระหว่างสัญลักษณ์นั้น คือกระบวนการที่เปลี่ยนแปลงและตีความสัญลักษณ์ทางภาษาผ่านสัญลักษณ์ที่ไม่ใช่ทางภาษา (เช่น ภาพวาด ดนตรี ฯลฯ) ส่วนการแปลระหว่างภาษา หมายถึง กระบวนการที่ใช้สัญลักษณ์ภาษาหนึ่งมาอธิบายสัญลักษณ์ภาษาอีกชนิดหนึ่ง ซึ่งเกิดขึ้นระหว่างสองชนิดภาษาที่ต่างกัน เช่น การแปลภาษาจีนเป็นภาษาฝรั่งเศส การแปลภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษ ฯลฯ

ความสัมพันธ์ระหว่างกลวิธีในการแปลสามชนิดดังกล่าวเชื่อมโยงกันและมีบทบาทต่อกัน ซึ่งทฤษฎีนี้เน้นย้ำว่าการแปลภายในภาษาเดียวกันที่ถูกต้องแม่นยำเป็นเงื่อนไขพื้นฐานสำหรับการสื่อสารข้ามวัฒนธรรม สำหรับการแปลระหว่างสัญลักษณ์ได้นำเสนอ

แนวคิดการแปลชนิดใหม่ ซึ่งช่วยขยายแวงวงด้านการแปลให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น ส่วนการแปลระหว่างภาษาต้องให้ความสำคัญกับความคาดหวังของผู้อ่านและผลลัพธ์การเผยแพร่ ดังนั้นความถูกต้องในการแปลภายในภาษาเดียวกันมีผลกระทบอย่างมากต่อการแปลระหว่างภาษา ขณะที่การแปลระหว่างสัญญาถือเป็นวิธีการอธิบายและให้ข้อมูลเสริม เพื่อขยายความคิดของผู้แปล และเผยแพร่งานแปลให้กว้างขวางยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์กลวิธีการแปลของหนังสือการ์ตูน “เหลาจื๋อสอนว่า” ฉบับภาษาจีนและภาษาไทย

ระเบียบวิธีวิจัย

1. ขอบเขตการวิจัย

งานวิจัยฉบับนี้ศึกษากลวิธีการแปลที่ปรากฏในหนังสือการ์ตูน “เหลาจื๋อสอนว่า” 《老子说》 ฉบับภาษาจีนของไช้จื๋อจิง (Tsai, 1989) ซึ่งจัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์ซีวิต • การอ่าน • ความรู้ใหม่ (生活 • 读书 • 新知 三联书店, SDX Joint Publishing Company) ในประเทศจีน ปี พ.ศ. 2532 และหนังสือการ์ตูน “เหลาจื๋อสอนว่า” ฉบับภาษาไทยที่แปลโดยทองแถม นาถจำนง (2531) และได้รับการจัดพิมพ์จากสำนักพิมพ์อินหยางในประเทศไทย ปี พ.ศ. 2531 โดยมีรายละเอียด 2 ประการ ได้แก่ (1) เนื่องจากทองแถม นาถจำนง ผู้แปลภาษาไทยไม่ได้ระบุฉบับพิมพ์ของหนังสือต้นฉบับภาษาจีนที่แน่ชัด ผู้วิจัยจึงเลือกหนังสือเล่มที่ตีพิมพ์มีเนื้อหาสอดคล้องกันและเวลาตีพิมพ์ใกล้เคียงกันมาเป็นเอกสารประกอบในการศึกษาครั้งนี้ (2) งานวิจัยนี้วิเคราะห์หนังสือการ์ตูน “เหลาจื๋อสอนว่า” ฉบับภาษาจีนและภาษาไทยทั้งเล่ม เพื่อให้ผลการศึกษา มีความครอบคลุมและครบถ้วน

2. วิธีดำเนินการวิจัย

2.1 สํารวจและศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดทฤษฎีว่าด้วยกลวิธี
การแปลสามมิติ (Triadic division of translation) ของโรมัน จาค็อบสัน (Roman
Jakobson)

2.2 เก็บรวบรวมข้อมูลโดยอ่านหนังสือ 2 เล่มตามที่กำหนดไว้ในขอบเขตการวิจัย
ครั้งนี้ และบันทึกข้อมูลซึ่งครอบคลุมทั้งวาทกรรมในรูปแบบข้อความและรูปภาพ
เพื่อนํามาเปรียบเทียบวิเคราะห์เนื้อหาจากทั้งฉบับภาษาจีนและภาษาไทย

2.3 วิเคราะห์กลวิธีการแปลโดยอาศัยข้อมูลต้นฉบับและฉบับแปล และใช้เกณฑ์
การวิเคราะห์วาทกรรมสี่พหุรูปแบบจากการศึกษาของโรมัน จาค็อบสัน (Jakobson,
1971: 2000) เป็นกรอบแนวทางในการพิจารณา ซึ่งได้ระบุถึงกลวิธี 3 มิติ ได้แก่ (1) การแปล
ภายในภาษาเดียวกัน (Intralingual translation) (2) การแปลระหว่างสัญญาณ (Inter-
semiotic translation) และ (3) การแปลระหว่างภาษา (Interlingual translation)

2.4 สรุปและรายงานผลการวิจัยด้วยการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive
analysis) โดยแสดงตัวอย่างพร้อมอธิบายรายละเอียดในกลวิธีการแปลแต่ละมิติ เพื่อนํ
ข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์ให้สอดคล้องกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้

ผลการศึกษาวิจัย

จากการศึกษากลวิธีการแปลของหนังสือการ์ตูน “เหลาจื้อสอนว่า” ฉบับภาษาจีน
และภาษาไทย พบการใช้กลวิธี 3 ประเภทหลัก แต่ละกลวิธีประกอบด้วยการใช้กลยุทธ์
3 ประการย่อย ดังรายละเอียดในแผนภาพที่ 1 ต่อไปนี้

แผนภาพที่ 1 แสดงการใช้กลยุทธ์ย่อยตามกลวิธีการแปลสามมิติ

1. การแปลภายในภาษาเดียวกัน (Intralingual translation)

การแปลภายในภาษาเดียวกัน (Intralingual translation) หมายถึง “การถ่ายโอนสัญลักษณ์ภายในภาษาเดียวกัน โดยใช้สัญลักษณ์ใดสัญลักษณ์หนึ่ง เพื่อ ‘แปล’ (หรืออธิบาย) อีกสัญลักษณ์ทางภาษาที่อยู่ในภาษาเดียวกัน” (Jakobson, 1971: 261) ผลการศึกษาพบว่า การใช้กลวิธีการแปลภายในภาษาเดียวกันในหนังสือการ์ตูน “เหลาจี้สอนว่า” ฉบับภาษาจีนส่วนใหญ่แล้วเป็นการแปลระหว่างภาษาจีนโบราณและภาษาจีนปัจจุบัน ซึ่งประกอบด้วยกลยุทธ์ 3 ประการย่อย ได้แก่ (1) กลยุทธ์การอธิบายข้อมูลเพิ่มเติม (2) กลยุทธ์การเล่าเรื่อง และ (3) กลยุทธ์การสรุปคดีสอนใจ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1.1 กลยุทธ์การอธิบายข้อมูลเพิ่มเติม (Explication)

กลยุทธ์การอธิบายข้อมูลเพิ่มเติม (Explication) คือกระบวนการทำให้ข้อความอักษรจีนโบราณที่กำกวมและยากต่อการเข้าใจกลายเป็นรูปแบบที่เข้าใจง่ายสำหรับผู้คนในยุคปัจจุบัน โดยทั่วไปจะเกี่ยวข้องกับการเข้าใจและการเรียบเรียงถ้อยคำใหม่เพื่อถ่ายทอดอักษรจีนโบราณจากภาษาต้นทาง (Source Language) ให้สอดคล้องกับไวยากรณ์ คำศัพท์ และภูมิหลังทางวัฒนธรรมของภาษาจีนสมัยใหม่ที่เป็นภาษาปลายทาง (Target Language) ซึ่งช่วยให้ผู้คนในยุคปัจจุบันสามารถทำความเข้าใจวรรณกรรมโบราณได้ จากการวิเคราะห์หนังสือการ์ตูน “เหลาจี้สอนว่า” ฉบับภาษาจีน พบว่า

ในกระบวนการแปลภายในภาษาเดียวกันที่อาศัยกลยุทธ์การอธิบายข้อมูลเพิ่มเติมนี้
ใช้จึงจคงรักษาความหมายและโครงสร้างของภาษาต้นทางไว้อย่างเต็มที่ เน้นย้ำ
ความสำคัญในการถ่ายทอดสื่อสารความคิดและแนวคิดเชิงวิจิตรศิลป์ของภาษาต้นฉบับ
จินโบราณตัวอย่างเช่น

[ตัวอย่างที่ 1]

古文原文:

天下之至柔，驰骋天下之至坚。❶无有入无间❷，吾是以知无为之有益。❸不言之教，无为之益天下希及之。❹《道德经·第四十三章》

蔡志忠白话译文:

官格❶：天下最柔软的东西能驾御天下最坚硬的东西。

官格❷：无形的力量能穿透没有间隙的东西。

官格❸：我因此知道“无为”的益处。

官格❹：“不言”的教导，“无为”的益处，天下少有比得上的。

(Tsai, 1989: 66)

ภาษาจีนโบราณ:

สิ่งที่อ่อนที่สุดในโลกนี้สามารถสยบสิ่งที่แข็งที่สุด❶ สิ่งที่ว่างเปล่ายอมผ่านทะลุสิ่งที่ทึบตัน❷ ขำรับรู้คุณค่าของหลัก“อกรรม”❸ และหลัก“การสั่งสอนโดยไม่กล่าว”คุณค่าของ“อกรรม”นั้น ไม่อาจหาสิ่งใดในโลกนี้มาเทียบได้❹ (คัมภีร์“เต๋าเต๋อจิง” • บทที่ 43)

ภาษาจีนฉบับแปลของไช่จื้อจง:

ช่องตาราง❶：สิ่งที่อ่อนนุ่มที่สุดในโลก สามารถเอาชนะสิ่งที่แข็งที่สุด

ช่องตาราง❷：พลังที่ไร้รูป สามารถทะลุผ่านสิ่งที่ทึบตันได้

ช่องตาราง❸：ดังนั้นข้าจึงรู้คุณค่าของหลักอกรรม

ช่องตาราง❹：คุณค่าของการสั่งสอนโดยไม่กล่าวและอกรรมนั้น จะหาสิ่งใดมาเทียบเทียบยาก

(ทองแถม นาถจำนง, 2531: 81)

ภาพที่ 1 แสดงกลยุทธ์การอธิบายข้อมูลเพิ่มเติม (Tsai, 1989: 66)

จากตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นว่าใช้จ้องได้นำกลยุทธ์การอธิบายข้อมูลเพิ่มเติม (Explicitation) มาใช้ในการแปลมโนทัศน์สำคัญจากภาษาจีนโบราณเป็นภาษาจีนปัจจุบัน โดยพรรณนาว่า เหล่าจื่อได้อธิบายมโนทัศน์เรื่อง “อ่อนที่สุด” (至柔) ซึ่ง “อ่อนที่สุด” หรือ “การให้ความสำคัญกับความอ่อนโยน” (贵柔) เป็นหนึ่งในมโนทัศน์พื้นฐานในคัมภีร์ “เต๋าเต๋อจิง”

ช่องตาราง ❶: ประโยคว่า “สิ่งที่อ่อนนุ่มที่สุดในโลก สามารถเอาชนะสิ่งที่แข็งที่สุด” (天下最柔软的东西能驾御天下最坚硬的东西。) เป็นภาษาจีนปัจจุบันที่แปลจาก

ประโยค “สิ่งที่อ่อนที่สุดในโลกนี้สามารถสยบสิ่งที่แข็งที่สุด” (天下之至柔，驰骋天下之至坚。) ในต้นฉบับภาษาจีนโบราณ

ช่องตาราง ②: ประโยคว่า “พลังที่ไร้รูป สามารถทะลุผ่านสิ่งที่ทึบตันได้” (无形的力量能穿透没有间隙的东西。) เป็นภาษาจีนปัจจุบันที่แปลจากประโยค “สิ่งที่ว่างเปล่า ย่อมผ่านทะลุสิ่งที่ทึบตัน” (无有入无间) ในต้นฉบับภาษาจีนโบราณ

ช่องตาราง ③: ประโยคว่า “ดังนั้นข้าจึงรู้คุณค่าของหลักอกรรม” (我因此知道‘无为’的益处。) เป็นภาษาจีนปัจจุบันที่แปลจากประโยค “ข้ารับรู้คุณค่าของหลัก ‘อกรรม’” (吾是以知无为之有益) ในต้นฉบับภาษาจีนโบราณ

ช่องตาราง ④: ประโยคว่า “คุณค่าของการสั่งสอนโดยไม่กล่าวและอกรรมนั้น จะหาสิ่งใดมาเทียมเทียบยาก” (‘不言’的教导，‘无为’的益处，天下少有比得上的。) เป็นภาษาจีนปัจจุบันที่แปลจากประโยค “หลัก ‘การสั่งสอนโดยไม่กล่าว’ คุณค่าของ ‘อกรรม’ นั้น ไม่อาจหาสิ่งใดในโลกนี้มาเทียบได้” (不言之教，无为之益天下希及之。) ในต้นฉบับภาษาจีนโบราณ

จะเห็นได้ว่า ภาษาจีนที่เป็นภาษาต้นทางของเหลาจื๋อเริ่มลึกลับซึ่ง สิ่งที่ “อ่อนที่สุด” (至柔) กับ “แข็งที่สุด” (至坚) และ “สิ่งไร้รูป” (无有) กับ “สิ่งไร้ช่องว่าง” (无间) ที่อ้างถึงนั้น ล้วนมีความหมายนามธรรมเชิงความนัยแฝง ทำให้มวลมหาชนผู้อ่านที่มีได้ คั่นเคยกับความคิดปรัชญาเต๋าของเหลาจื๋อ ยากที่จะเข้าใจความหมายเชิงนัยแฝงนั้นได้ แต่เมื่อใช้จื๋อจึงแปลเป็นภาษาจีนปัจจุบัน เช่น “สิ่งที่อ่อนนุ่มที่สุด” (最柔软的东西) และ “พลังที่ไร้รูป” (无形的力量) นอกจากได้ลดระดับความยากในการอ่านอักษรภาษาจีนโบราณลงไปมากพอสมควร ยังทำให้ผู้อ่านในยุคสมัยใหม่สามารถสัมผัสและเข้าใจความคิดของเหลาจื๋อมากยิ่งขึ้น โดยที่คงรักษาความสอดคล้องเป็นหนึ่งเดียวกับภาษาจีนโบราณ วิธีการอธิบายข้อมูลเพิ่มเติม ด้วยการใช้ภาษาที่เรียบง่ายเข้าใจได้ในการแสดงความคิดเชิงปรัชญาของเหลาจื๋อซึ่งเปี่ยมด้วยความลึกล้ำ กระทั่งเป็นที่นิยมแพร่หลายนั้น ไม่เพียงมีส่วนช่วยเผยแพร่อะไรและสืบทอดส่งต่อตำราคัมภีร์โบราณอันเอกอุของจีน แต่ยังสามารถ

กระตุ้นเร้าความสนใจในการอ่านของผู้รับชม ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนและความเข้าใจทางวัฒนธรรมระหว่างประเทศจีนและต่างประเทศ

1.2 กลยุทธ์การเล่าเรื่อง (Narration)

กลยุทธ์การเล่าเรื่อง (narration) คือ การปรับเปลี่ยนแนวคิดปรัชญาที่เป็นนามธรรมให้เป็นเรื่องราวที่มีชีวิตชีวาและน่าติดตาม โดยอาศัยวิธีเล่าเรื่องซึ่งนำเสนอโครงเรื่องและเหตุการณ์ของตัวละครผ่านบทสนทนาที่น่าสนใจ ช่วยให้ผู้อ่านรับรู้และเข้าใจเนื้อหาหลักปรัชญาที่เป็นนามธรรมได้อย่างราบรื่น จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ภาพวาดการ์ตูน “เหลาจื๋อสอนว่า” ฉบับภาษาจีนของไซจื้อจง ได้เรียบเรียงข้อความต้นฉบับใหม่โดยอิงแนวความคิดทางปรัชญาจากคัมภีร์ “เต๋าเต๋อจิง” ต้นฉบับจินโบราณ และนามโนทัศน์หลักสำคัญและถ้อยคำวลีที่มีลักษณะเด่นสกัดออกมาทำเป็นหัวข้อเรื่อง ถอดความหลักปรัชญาแห่งสำนักเต๋าที่ล้าลึกด้วยเรื่องราวเรียบง่ายไม่ซับซ้อน จึงอำนวยความสะดวกแก่นักอ่านสมัยใหม่ที่จะศึกษาผลงาน “เต๋าเต๋อจิง” ในฐานะคัมภีร์จินโบราณให้เข้าใจได้ง่ายขึ้น ตัวอย่างเช่น

[ตัวอย่างที่ 2]

古文原文：

祸莫大于不知足；咎莫大于欲得。《道德经·第四十六章》

蔡志忠白话译文（对话）：

- 官格⑤：（国王对老子说）我国的国土太小了。邻国好大啊……
- 官格⑥：（老子对国王说）够大了，不要贪欲无厌了……
（国王对老子说）不不，太小了！
- 官格⑦：（国王命令）出兵打邻国，夺取国土！天下的灾祸，没有比不知足更大的了。天下的罪过，没有比贪欲更大的了。

(Tsai, 1989: 68)

ภาษาจีนโบราณ:

ไม่มีหายนะใดยิ่งใหญ่กว่าความไม่รู้จักพอ ไม่มีความผิดพลาดใดยิ่งใหญ่กว่าความโลภ
(คัมภีร์ “เต๋าเต๋อจิง” • บทที่ 46)

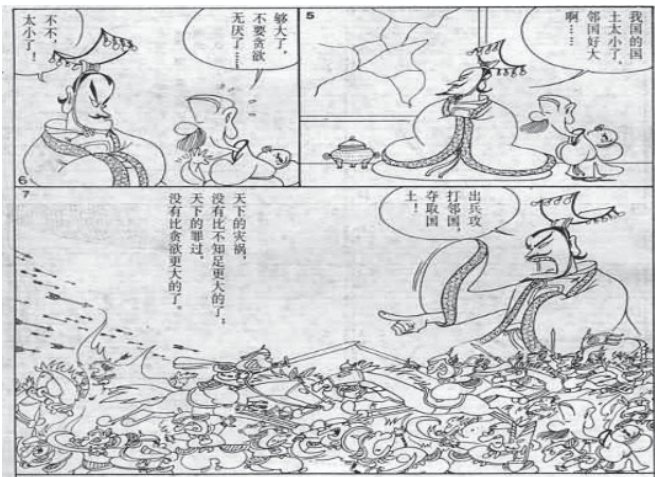
ภาษาจีนฉบับแปลของไขจื้อจง (บทสนทนา):

ช่องตาราง ⑤: (ราชาเจ้าแคว้นบอกกับเหล่าจื๋อว่า) ดินแดนแคว้นข้ายังเล็กเกินไป
ไอ้แคว้นข้าง ๆ นี่มีดินแดนเยอะดี.....

ช่องตาราง ⑥: (เหล่าจื๋อตอบราชาเจ้าแคว้นว่า) พอแล้วละท่าน อย่าตะกละ
ตะกลามักเลย (ราชาเจ้าแคว้นบอกกับเหล่าจื๋ออีกว่า) ไม่พอแคว้นข้า
ยังมีดินแดนไม่พอ

ช่องตาราง ⑦: (ราชาเจ้าแคว้นออกคำสั่งว่า) บุก! ไปยึดเอา ดินแดนมาให้ข้า
(การบรรยาย) โลกนี้ไม่มีหายนะใดยิ่งใหญ่กว่าความไม่รู้จักพอ
โลกนี้ไม่มีความผิดพลาดใดยิ่งใหญ่กว่าความโลภ

(ทองแถม นาถจำนง, 2531: 83)

ภาพที่ 2 แสดงกลยุทธ์การเล่าเรื่อง (Tsai, 1989: 68)

ภาพวาดการ์ตูนที่ 2 ข้างต้น แสดงให้เห็นว่าไฉ่จื้อจงนำกลยุทธ์การเล่าเรื่อง (narration) มาใช้ในการแปลหลักปรัชญาสำนักเต๋าจากภาษาจีนโบราณเป็นภาษาจีนปัจจุบัน โดยพรรณนาฉากสถานการณ์การสนทนาระหว่างราชาเจ้าแคว้นและเหลาจื่อ หัวข้อเรื่องเกี่ยวกับ“ความปรารถนาและการรู้จักพอ” เน้นย้ำว่าความละโมภและการไม่รู้รู้จักพอเป็นหายนะอันยิ่งใหญ่ที่สุดในได้หล้า ภาพวาดการ์ตูนประกอบสร้างจากช่องตารางที่หลากหลาย ผู้วิจัยได้คัดเลือกภาพตาราง 5-7 ซึ่งภาพตารางแต่ละช่องมีการอธิบายด้วยตัวอักษรข้อความที่สอดคล้องกัน เช่น ช่องตารางที่ 7 ได้บรรยายว่า “โลกนี้ไม่มีหายนะใดยิ่งใหญ่กว่าความไม่รู้รู้จักพอ โลกนี้ไม่มีความผิดพลาดใดยิ่งใหญ่กว่าความโลภ” (天下的灾祸，没有比不知足更大的了。天下的罪过，没有比贪欲更大的了。) เป็นประโยคที่แปลจากภาษาจีนโบราณในคัมภีร์ “เต๋าเต๋อจิง” บทที่ 46 ว่า “ไม่มีหายนะใดยิ่งใหญ่กว่าความไม่รู้รู้จักพอ ไม่มีผิดพลาดใดยิ่งใหญ่กว่าความโลภ” (祸莫大于不知足；咎莫大于欲得。)

ส่วนการสนทนาระหว่างตัวละคร (เหลาจื่อกับราชาเจ้าแคว้น) เป็นการเสริมเพิ่มเติมจากความคิดสร้างสรรค์โดยไฉ่จื้อจงตัวผู้วาดภาพเอง ซึ่งได้ใช้กระบวนการปรับเปลี่ยนหลักปรัชญาเชิงนามธรรมให้กลายเป็นเรื่องเล่า โดยอาศัยกลยุทธ์การแปลภายในภาษาที่เปลี่ยนมโนทัศน์เชิงนามธรรมเป็นเรื่องราว ประยุกต์ใช้เค้าโครงเรื่องราวและพฤติกรรมตัวละคร แสดงให้เห็นมโนทัศน์เชิงนามธรรมผ่านรูปแบบการสนทนาทำให้ผู้อ่านรู้สึกผ่อนคลายและมีความสุขขณะอ่านงาน สิมซับและเข้าใจองค์ความรู้ซึ่งยากแก่การเข้าใจได้โดยไม่รู้ตัว เหลาจื่อเชื่อว่า แหล่งต้นตอของหายนะที่เกิดขึ้นเป็นต้นเหตุที่ปรารถนาและจิตใจแห่งความทะยานอยากของมนุษย์ นำเสนอมุมมองทัศนะแห่งการรู้จักพอย่อมเป็นสุข หากประสงค์ได้รับความพึงพอใจ ก็จำเป็นต้องรู้จักพอ

นอกเหนือจากนี้ ไฉ่จื้อจงได้คัดสรรเลือกเรื่องราวฉบับภาษาจีนเพื่อสร้างภาพวาดการ์ตูน ขณะเดียวกันยังคัดเลือกหัวเรื่องสำคัญที่อธิบายถึงสภาพโดยสังเขปของแก่นเรื่องหลัก เพื่อเป็นประโยชน์แก่ผู้อ่านในการสัมผัสสอรรถรสของการบรรยายเล่าเรื่องราวได้ และเข้าใจแนวคิดหลักปรัชญาเต๋าด้อย่างลึกซึ้งยิ่งขึ้น

1.3 กลยุทธ์การสรุปคติสอนใจ (Moral principles summary)

กลยุทธ์การสรุปคติสอนใจ (Moral principles summary) คือ การนำเสนอความหมายโดยนัยที่เป็นคติสอนใจจากแนวคิดปรัชญาหรือถ้อยคำเขียนเชิงศีลธรรมในแต่ละบทของคัมภีร์ “เต๋าเต๋อจิง” เพื่อปรับหลักปรัชญาที่เป็นนามธรรมให้เข้าใจได้ง่ายขึ้น ช่วยให้ผู้อ่านจับใจความหลัก และนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพจากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า แต่ละหัวข้อหลักในภาพวาดการ์ตูน “เหลาจื๋อสอนว่า” ล้วนอาศัยลีลาภาษาของเหลาจื๋อที่ปรากฏเป็นบอลลูนคำพูด (language bubble) ในการถ่ายทอดความนัยและหลักปรัชญาแต่อย่างลึกซึ้ง ช่วยให้เข้าใจแก่นแท้ทางความคิดของเหลาจื๋อได้อย่างตรงไปตรงมา และก่อให้เกิดการหยั่งรู้เห็นแจ้งทางจิตวิญญาณตามธรรมชาติ ตัวอย่างเช่น

[ตัวอย่างที่ 3]

蔡志忠白话译文 (语言泡) :

水是最柔不过的，却能穿山透地。柔能胜刚是很明显的道理啊！

(Tsai, 1989: 81)

ภาษาจีนฉบับแปลของไช่จื๋อจิง (บอลลูนคำพูด):

น้ำเป็นสิ่งที่อ่อนที่สุดแต่ซึมทะลุทุกอย่างไปได้ ความอ่อนชนะความแข็งเป็นเหตุผลที่เข้าใจได้ชัดแจ้ง

(ทองแถม นาถจำนง, 2531: 66)

ภาพที่ 3 แสดงกลยุทธ์การสรุปคติสอนใจ (Tsai, 1989: 66)

จากตัวอย่างข้างต้น ภาพที่ 3 เป็นถ้อยคำพูดที่สรุปรวมความนัยของภาพที่ 1 โดยคำพูดใน “บอลลูกคำพูด” ได้อ้างอิงแนวคิด “อ่อนที่สุด” (至柔) ในคัมภีร์ “เต๋าเต๋อจิง” ของเหลาจื๊อ ซึ่งเน้นย้ำว่าพลังกำลังความละเอียดอ่อนของน้ำสามารถทะลุผ่านก้อนศิลาอันแข็งแกร่ง สะท้อนหลักเหตุผลทางปรัชญาที่ว่า “ใช้ความนุ่มนวลสยบความแข็งกร้าว” (以柔克刚) ถึงแม้ว่าน้ำเป็นสิ่งที่ละเอียดอ่อน แต่กลับสามารถทะลุผ่านก้อนศิลาอันแข็งแกร่ง แสดงออกถึงพลังกำลังและความยืดหยุ่นคงทนที่ยิ่งใหญ่ทรงพลัง และสาเหตุที่พลังกำลังความละเอียดอ่อนข้างต้นสามารถทำให้ผลลัพธ์เป็นจริงน่าอัศจรรย์ได้ขนาดนี้ ฤกษ์สำคัญอยู่ที่พลังกำลังนั้นปฏิบัติตามวิถีแห่ง “อกรรม” (无为) ซึ่งการไม่กระทำ ในลักษณะนี้มีได้รอคอยโดยอยู่เฉย แต่เป็นภูมิปัญญาอย่างหนึ่งในการปรับตัวให้สอดคล้องกับธรรมชาติ ดำรงอยู่โดยไม่ใช้วิธีการบังคับบีบบังคับ แต่แสดงออกโดยผ่านวิธีการทางธรรมชาติ ดังที่ผลงานวิจัยของเหมาซุนโจว และหลี่เสียน (Mao & Li, 2021) ได้เสนอว่าเหลาจื๊อได้อนุมานความคิดเชิงปรัชญาว่าด้วย “อกรรม” (无为) “อ่อนที่สุด” (致柔) และ “การรักษาความเยียบสงบ” (守静) ออกมาจากลักษณะธรรมชาติของน้ำ ด้วยเหตุนี้

แนวความคิดสามประการดังกล่าวจึงไม่เพียงเป็นการแสดงออกเชิงรูปธรรมแห่ง “เต๋า” แต่ยังเป็นวิธีแห่งการฝึกบำเพ็ญตนและปลูกฝังศีลธรรมที่เหลาจื๋อได้เสนอ

2. การแปลระหว่างสัญลักษณ์ (Inter-semiotic translation)

การแปลระหว่างสัญลักษณ์ (Inter-semiotic translation) หมายถึง “การใช้สัญลักษณ์ที่ไม่ใช่ภาษาเพื่อ ‘แปล’ (หรืออธิบาย) สัญลักษณ์ทางภาษา และในทำนองเดียวกันจะใช้สัญลักษณ์ทางภาษาเพื่อ ‘แปล’ (หรืออธิบาย) สัญลักษณ์ที่ไม่ใช่ภาษา” (Jakobson, 1971: 261) การใช้กลวิธีการแปลระหว่างสัญลักษณ์สำหรับภาพวาดการ์ตูน “เหลาจื๋อสอนว่า” อาศัยวิธีการแปรเปลี่ยนจากตัวอักษรเป็นรูปภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของหวงกว่างเจ้อ และจูลิน (Huang & Zhu, 2018) ว่า ในแง่ประเภทภาพวาดการ์ตูน รูปภาพเป็นส่วนสำคัญในการเล่าเรื่องราว และมีตัวอักษรเป็นตัวบทเสริม

จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า การใช้กลวิธีการแปลระหว่างสัญลักษณ์ในหนังสือการ์ตูน “เหลาจื๋อสอนว่า” ฉบับภาษาจีนส่วนใหญ่เป็นการแปลระหว่างภาษาและรูปภาพ ซึ่งประกอบด้วยการใช้กลยุทธ์ 3 ประการย่อย ได้แก่ (1) กลยุทธ์การใช้สัมพันธ์ระหว่างภาษาและภาพ (2) กลยุทธ์การสื่อเกินความจริง และ (3) กลยุทธ์การใช้ภาพแทนตัวอักษร โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.1 กลยุทธ์การใช้สัมพันธ์ระหว่างภาษาและภาพ (Text-image intertextuality)

กลยุทธ์การใช้สัมพันธ์ระหว่างภาษาและภาพ (Text-image intertextuality) เป็นวิธีการเล่าเรื่องที่มีความถี่การปรากฏค่อนข้างสูงในภาพวาดการ์ตูน “เหลาจื๋อสอนว่า” ซึ่งเป็นผลงานสื่อพหุรูปแบบ โดยกลยุทธ์ดังกล่าวได้ขยายความตัวบทผ่านรูปภาพ และอธิบายรูปภาพด้วยตัวบท เพื่อสร้างปฏิสัมพันธ์กันระหว่างตัวบทและรูปภาพอย่างมีประสิทธิภาพ ดังที่หยางเซียงหรง และหวงผย (Yang & Huang, 2014) กล่าวว่า “ภาษาและภาพในชุดหนังสือการ์ตูนของไซ้จื๋อจึงได้ผสานรวมกันอย่างกลมกลืนภายในบริบทที่เชื่อมโยงเชิงตัวบทเดียวกัน เพื่อร่วมบรรยายเล่าเรื่องอย่างสมมูล ส่วนประกอบเหล่านี้สร้างสรรค์เป็น ‘สัมพันธ์ระหว่างภาษากับรูปภาพ’ อย่างสมบูรณ์” อย่างไรก็ตามเมื่อภาษาและภาพ

ถูกจัดวางลงในเนื้อความเดียวกัน ทั้งสององค์ประกอบย่อมแสดงคุณสมบัติของการเล่าเรื่องที่สอดประสาน เพื่อช่วยให้ผู้อ่านรับรู้เรื่องราวลึกซึ้งยิ่งขึ้น ตัวอย่างเช่น

[ตัวอย่างที่ 4]

古文原文:

道生一^①，一生二^②，二生三^③，三生万物^④。《道德经·第四十二章》

蔡志忠白话译文:

官格^①: 道是万物创生的总原理，万物传声的程序是有道生出一种气。

官格^②: 这种气又化分成为阴阳两气。

官格^③: 阴阳两气相交，而成一种适中的状态……

官格^④: 于是万物都在这种状态种产生了。

(Tsai, 1989: 65)

ภาษาจีนโบราณ:

แต่ให้กำเนิดแก่หนึ่ง^① หนึ่งให้กำเนิดแก่สอง^② สองให้กำเนิดแก่สาม^③ สามให้กำเนิดสรรพสิ่งนานา^④ (คัมภีร์ “เต๋าเต๋อจิง” • บทที่ 42)

ภาษาจีนฉบับแปลของไซ้จื้อจง:

ช่องตาราง^①: ต้นกำเนิดของสรรพสิ่งคือเต๋า เต๋าให้กำเนิดธาตุหนึ่ง

ช่องตาราง^②: ธาตุหนึ่งแบ่งต่อไปเป็นธาตุหยินกับธาตุหยาง

ช่องตาราง^③: ธาตุหยิน³ ธาตุหยางประสมกลมกลืน ก่อให้เกิดสภาวะอย่างหนึ่ง

ช่องตาราง^④: สรรพสิ่งก่อกำเนิดขึ้นจากสภาวะนี้นั่นเอง

(ทองแถม นาถจำนง, 2531: 80)

³ ผู้วิจัยปรับคำว่า ธาตุอิน ที่ปรากฏในหนังสือทองแถม นาถจำนง (2531: 80) เป็นคำว่า ธาตุหยิน เพื่อรักษาความเป็นเอกภาพตลอดทั้งบทความ.

ภาพที่ 4 แสดงกลยุทธ์การใช้สัมพันธภาพระหว่างภาษาและภาพ
(Tsai, 1989: 65; ทองแถม นาถจำนง, 2531: 80)

จากตัวอย่างข้างต้น แสดงให้เห็นสัมพันธ์ระหว่างภาษาและภาพ เหล่าชื่อในภาพวาดการ์ตูนกำลังอธิบายหลักปรัชญาว่าด้วย “道生一 (แต่ให้กำเนิดแก่หนึ่ง) ①, 一生二 (หนึ่งให้กำเนิดแก่สอง) ②, 二生三 (สองให้กำเนิดแก่สาม) ③, 三生万物 (สามให้กำเนิดสรรพสิ่งนานา) ④。”

ใช้จื่อจงแบ่งรูปวาดเป็นช่องตารางสี่ภาพ เพื่อให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจแก่นความคิดหลักเกี่ยวกับ “เต๋า” (道) “หยินหยาง” (阴阳) และตัวเลขในสำนักปรัชญาเต๋าได้อย่างชัดเจน ตลอดจนตระหนักถึงกระบวนการสร้างสรรค์แห่ง “เต๋า”

ช่องตาราง ① ทั้งภาพและภาษาล้วนแสดงถึง “แต่ให้กำเนิดแก่หนึ่ง” (道生一) โดยมุ่งเน้นอธิบายมโนทัศน์ “เต๋า” (道) “พลังชี” (气) และ “หนึ่ง” (一) สำนักปรัชญาเต๋าเชื่อว่า สรรพสิ่งล้วนกำเนิดจาก “เต๋า” ซึ่งตัวเต๋าเองประกอบด้วยพลังชี⁴ อย่างหนึ่ง ขณะที่มโนทัศน์ “หนึ่ง” เป็นหมายเลขที่เหล่าจื่อใช้แสดงเพื่อแทนมโนทัศน์ “เต๋า” กล่าวคือ “เต๋า” เป็นเอกลักษณ์เพียงหนึ่งเดียว ไม่มีสิ่งใดเทียบเทียมได้เด็ดขาด

ช่องตาราง ② ทั้งภาพและภาษาล้วนแสดงถึง “หนึ่งให้กำเนิดแก่สอง” (一生二) พลังชีประเภทนี้ยังแปลงแยกส่วนกลายเป็นสองพลังชีหยินและหยาง เหล่าจื่อเน้นงบอยู่บนรูปภาพมัจฉาแห่งหยินหยาง (ภาพไท่จี⁵) ซึ่งรูปหยินหยางนี้ประกอบสร้างขึ้นจากสองสีคือดำและขาว สอดประสานซึ่งกันและกัน พึงพาอาศัยกันและกัน เป็นสัญลักษณ์ของเอกภาพแห่งความเป็นปฏิปักษ์ในหยินหยาง ผู้อ่านสามารถเข้าใจความสัมพันธ์อันละเอียดลึกลับระหว่างหยินหยางและบทบาทของหยินหยางนั้นในจักรวาล

⁴ พลังชี (气) มีความหมายหลากหลาย โดยพื้นฐานหมายถึง พลังงานลมปราณ หรือพลังงานแห่งชีวิต ที่ขับเคลื่อนอยู่ในสรรพสิ่งซึ่งมีอยู่ภายในร่างกาย และในธรรมชาติรอบตัว เป็นบ่อเกิดพลังงานของสิ่งมีชีวิตทั้งมวลในโลก (Xiao & Zhang, 2024: 78).

⁵ ภาพไท่จี (太极图) คือ ภาพแทนสัญลักษณ์ของหยินหยาง เป็นวงกลม มีเส้นโค้งแบ่งวงกลมเป็นสองส่วนเท่ากัน โดยแบ่งเป็นสีขาวและสีดำ ทั้งสองส่วนที่ถูกแบ่ง มีลักษณะคล้ายปลาสองตัว ปลาสีขาวเป็นตัวแทนหยาง ปลาสีดำเป็นตัวแทนหยิน สะท้อนว่าในธาตุหยินมีธาตุหยาง ขณะที่ในธาตุหยางก็มีธาตุหยิน (Wang & Fan, 2024: 545).

จากนั้น ช่องตาราง ③ อธิบายคำว่า “สองให้กำเนิดแก่สาม” (二生三) ควบคู่กับ มโนทัศน์ “หยินหยาง” (阴阳) ต่อไป โดยขยายความอธิบายผลลัพธ์บทบาท การปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันของหยินหยางเพิ่มยิ่งขึ้นไปอีกขั้นหนึ่ง ดังที่เหลาจื๋อได้กล่าวถึง “ธาตุหยินธาตุหยางประสมกลมกลืน ก่อให้เกิดสภาวะที่เหมาะสมอย่างหนึ่ง.....” (阴阳两气相交, 而成一种适中的状态.....) สภาวะเช่นนี้เป็นพื้นฐานสำหรับการเติบโต และการพัฒนาของสรรพสิ่ง ก่อกำเนิดภาคส่วนอันกลมกลืนใหม่ขึ้นมานั้นคือ “สาม” (三) ภายใต้การสอดประสานกันของหยินหยาง ด้วยเหตุนี้ “สาม” (三) ใน “สองให้กำเนิดแก่สาม” (二生三) ไม่ใช่การบวกเพิ่มจำนวนอย่างเรียบง่าย แต่เป็นองค์เอกภาพใหม่ ที่เกิดจากการปะทะระหว่างกันและกันของหยินหยาง และภายหลังจากผสานรวมกันแล้ว จึงบังเกิดสรรพสิ่ง

ช่องตาราง ④ ทั้งภาพและภาษาล้วนแสดงถึง “สามให้กำเนิดสรรพสิ่งนานา” (三生万物) เป็นข้อสรุปสุดท้ายต่อกระบวนการก่อกำเนิดจักรวาล สรรพสิ่งเริ่มต้น เจริญเติบโต ขยายพันธุ์ และเปลี่ยนแปลงบนพื้นฐานของ “สาม” ก่อรูปเป็นพิภพจักรวาล ที่อุดมสมบูรณ์หลากหลายสัณ ในกระบวนการนี้ สรรพสิ่งแต่ละอย่างล้วนสะท้อนมาจาก “เต๋า” โดยเป็นผลลัพธ์จากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน และการเปลี่ยนผันกลายรูป ของหยินหยางทั้งสิ้น

เมื่อพิจารณาถึงวาทกรรมสื่อพหุรูปแบบในตัวอย่างดังกล่าว สามารถเห็นได้ อย่างชัดเจนว่า ทั้งวาทกรรมรูปภาพและภาษาทำงานสอดประสานกันอย่างลึกซึ้ง และตอบสนองเชื่อมโยงระหว่างกัน ช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจกระบวนการที่ “เต๋า” สร้างสรรพสิ่ง ทั้งมวลจากจุดเริ่มต้นเล็กน้อย สู่ความยิ่งใหญ่อลังการ และจากความเรียบง่ายไปสู่ ความซับซ้อน การบรรยายเชิงนามธรรมผ่านตัวอักษรไม่เพียงแต่ถ่ายทอดกลายเป็น การแสดงออกอย่างเป็นรูปธรรมในภาพเท่านั้น แต่ยังสร้างผลกระทบทางประสาทสัมผัส การมองเห็นอย่างทรงพลังต่อผู้อ่าน อีกทั้งยังนำพาให้เกิดสัมพันธ์ปะทะระหว่างภาษา และภาพในบริบทสถานการณ์ที่แสดงโดยภาพวาดการ์ตูน ดังนั้น การนำเสนอในลักษณะนี้

ไม่เพียงช่วยถ่ายทอดความคิดของเหลาจื๋อได้อย่างเห็นภาพ แต่ยังกระตุ้นความสนใจและแรงบันดาลใจของผู้ชมให้ศึกษาค้นคว้าปรัชญาลัทธิเต๋าอย่างลึกซึ้งมากขึ้น

2.2 กลยุทธ์การสื่อเกินความจริง (Exaggeration)

กลยุทธ์การสื่อเกินความจริง (Exaggeration) คือเทคนิคการสร้างรูปภาพให้สื่อความเกินจริงมีคุณค่า สามารถถ่ายทอดแก่นความคิดของหัวข้อเรื่องในระดับที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ไซจื๋อจงนักวาดการ์ตูนมักจัดทำภาพลักษณะตัวละคร บริบทเชิงจิตศิลป์ของอักษรจีนโบราณ และเค้าโครงเรื่องราวต่าง ๆ ให้เกินกว่าความจริง ทำให้ผู้อ่านเข้าใจและรับรู้เนื้อหาคัมภีร์จินโบราณอย่างเห็นภาพและง่ายตายยิ่งขึ้นตัวอย่างเช่น

[ตัวอย่างที่ 5]

古文原文:

天地之间，其犹橐籥乎？虚而不屈，动而俞出。《道德经·第五章》

蔡志忠白话译文（图 5）：

天地之间，就像风箱一样，中间是空虚的，但正因为其空虚，所以才能够生化万物。

(Tsai, 1989: 32)

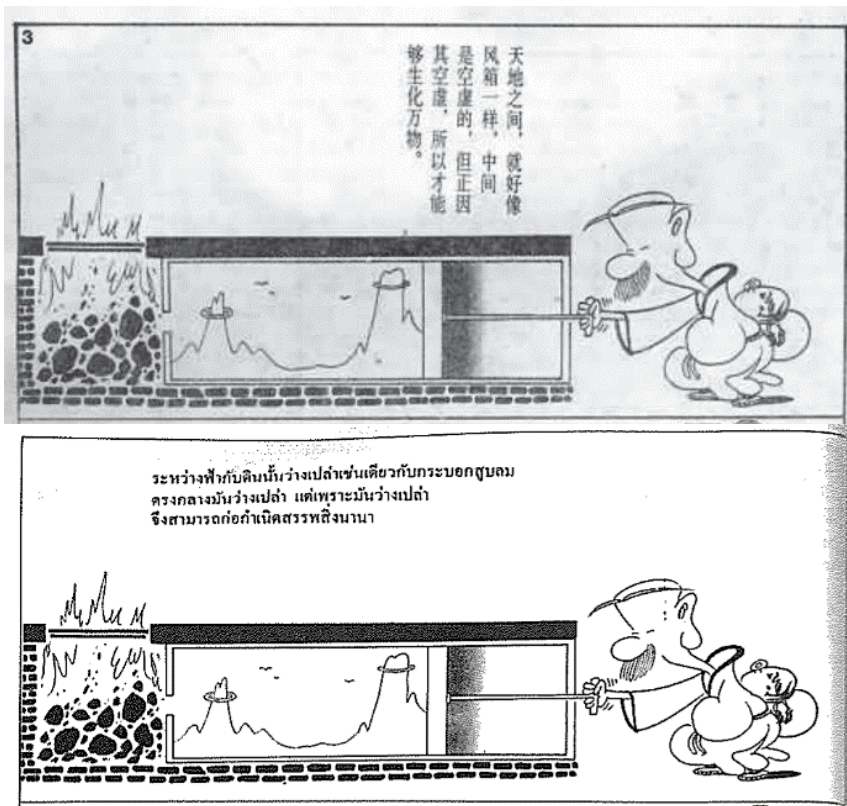
ภาษาจีนโบราณ:

ระหว่างฟ้ากับดินนั้นว่างเปล่าเสมือนกระบอกสุบลม ว่างเปล่าแต่เนื่องอนันต์มีรู้หมดสิ้น ยิ่งซึ้งสุบลมยิ่งมาก (คัมภีร์ “เต๋าเต๋อจิง” • บทที่ 5)

ภาษาจีนฉบับแปลของไซจื๋อจง (ในภาพที่ 5) :

ระหว่างฟ้ากับดินนั้นว่างเปล่าเช่นเดียวกับกระบอกสุบลม ตรงกลางมันว่างเปล่าแต่เพราะมันว่างเปล่า จึงสามารถก่อกำเนิดสรรพสิ่งนานา

(ทองแถม นาถจำนง, 2531: 39-40)

ภาพที่ 5 แสดงกลยุทธ์การสื่อเกินความจริง

(Tsai, 1989: 32; ทองแถม นาถจำนง, 2531: 39-40)

จากตัวอย่างข้างต้น แสดงให้เห็นการใช้กลยุทธ์การสื่อเกินความจริงในมิติการแปลระหว่างสัญลักษณ์ ประโยคที่ว่า “ระหว่างฟ้ากับดินนั้นว่างเปล่าเสมือนกระบอกสูบลมว่างเปล่าแต่เนืองอนันต์มีรูหมดสิ้น ยิ่งซักสูบลมยิ่งมาก” (天地之間，其犹橐籥乎？虚而不屈，动而俞出。) ในคัมภีร์ “เต๋าเต๋อจิง” ต้นฉบับภาษาจีนโบราณ หมายถึงถึง

ระหว่างท้องนาและผืนปฐพีเสมือนเป็นกล่องสุบลมใบใหญ่ หรือเรียกว่า กระบอกสุบลมว่างเปล่าแต่กลับไม่เหือดแห้งขัดสน เพียงแค่ปลุกกระตุ้นเครื่องนั้นก็จะมลมเป่าออกมาได้ คำว่า “เครื่องสุบลม” (橐籥) คืออุปกรณ์เป่าลมพัดไฟเมื่อถลุงหลอมโลหะในยุคโบราณ เหลาจื่อเปรียบฟ้าดินเป็นกล่องสุบลม เน้นย้ำว่าเนื่องจากพื้นที่อันกว้างไพศาลระหว่างฟ้าดิน ทุกสรรพสิ่งจึงมีโอกาสเจริญเติบโต นี่เป็นการตีความที่ลึกซึ้งเกี่ยวกับ “วิถีเต๋า” ของเหลาจื่อ ที่ว่า “สรรพสิ่งได้หล้ากำเนิดจากควมมี ควมมีกำเนิดจากควมไม่มี” (天下万物生于有，有生于无。) เมื่อไชจื่อจงแปลต้นฉบับภาษาจีน ได้อาศัยภาพลักษณ์ของ “กล่องสุบลม” ในการอุปโลกณ์อย่างชาญฉลาด ทำให้ตัวบทฉบับแปลภาษาจีนปัจจุบันนอกจากจะรักษาลักษณะของถ้อยความต้นฉบับจีนโบราณเอาไว้ แล้วยังถ่ายทอดความคิดเห็นที่เป็นเอกลักษณ์และทำให้เป็นลักษณะปัจเจกของเหลาจื่อแก่ผู้อ่านผ่านตัวอักษรที่เร้าอารมณ์ชีวิตชีวา

เมื่อพิจารณากระบวนการรับรู้ของผู้อ่านในไทย รูปภาพที่เกินกว่าความเป็นจริง ก็ดึงดูดความสนใจของผู้อ่านเช่นเดียวกัน ดังเช่นเหลาจื่อในภาพที่ 5 ท่าทางรูปสัณฐานนารักกายโน้มไปข้างหน้า ตาสองข้างหรี่เล็กน้อย นั่งยองอยู่หน้ากล่องสุบลม ไชจื่อจงฉวยจับช่วงขณะพริบตาที่เหลาจื่อกระตุ้นขับเคลื่อนกล่องสุบลมอย่างช้าชอง หีบดู่ที่กลวงเปล่าภูเขาร้อนน้ำ วิหคโอบบิน มีขอบเขตพื้นที่ภายในนั้น เต๋าไฟเจิดจ้าโชติช่วงทางฝั่งซ้าย แสดงล่วงหน้าถึงการเจริญสืบเนื่องไปไม่จบสิ้น บริเวณพื้นที่ว่างเปล่าตรงกลางเป็นตำแหน่งที่ตั้งหัวใจสำคัญของกรอบภาพวาด สภาวะ “ว่างเปล่า” ระหว่างฟ้าดินมิได้หมายถึงความว่างเปล่าปราศจากสิ่งใด แต่คือความเป็นไปได้และพลังชีวิตที่เต็มเปี่ยม อย่างไรก็ตาม ข้อจำกัด ดูเหมือนว่าเป็น “ความว่างเปล่า” ที่เคลือบคลุมและไม่มีอยู่จริงเช่นนี้เอง มอบพื้นที่ว่างอันไพศาลแก่การให้กำเนิดสรรพสิ่งในโลกหล้า ทำให้ชีวิตได้ปรากฏแสดงความหลากหลายและความอุดมสมบูรณ์นั้นออกมา

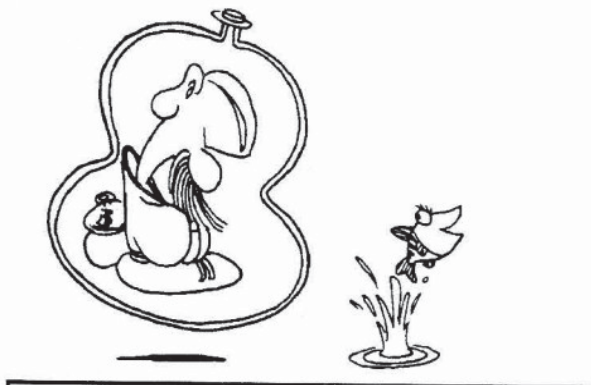
อย่างไรก็ดี ไชจื่อจงได้อาศัยการจินตนาการโดยอุปโลกณ์ว่าในกล่องสุบลมเป็นโลกกว้าง จากนั้นตั้งวางภูเขาลำธารและมีวิหคโอบบินไว้ภายใน ประยุกต์ใช้ทัศนสัญลักษณ์มาถ่ายทอดลักษณะเฉพาะทางความคิดของเหลาจื่ออย่างชาญฉลาด กลยุทธ์การสื่อเกินกว่า

ความจริงเช่นนี้ไม่เพียงเพิ่มความหมายเชิงสัญลักษณ์ของรูปภาพมากยิ่งขึ้น แต่ยังเพิ่มข้อมูลวัฒนธรรมเชิงนามธรรมยากจะอธิบายด้วยรูปภาพได้อย่างเป็นรูปธรรมรูปภาพ จึงทำให้การเล่าเรื่องภาพวาดการ์ตูนมีจินตภาพเชิงวิจิตรศิลป์แสดงการใคร่ครวญเชิงปรัชญาผ่านรูปแบบซึ่งเป็นทัศนสัญลักษณ์

2.3 กลยุทธ์การใช้ภาพแทนตัวอักษร (Image alternate text)

กลยุทธ์การใช้ภาพแทนตัวอักษร (Image alternate text) เป็นวิธีการที่นักวาดรูปถ่ายโอนย้ายส่วนหลักของเรื่องเล่าจากตัวอักษรไปสู่รูปภาพ แสดงให้เห็นความสำคัญของการเล่าเรื่องด้วยภาพการ์ตูน ความหมายที่เกิดขึ้นโดยผ่านสื่อสัญลักษณ์เชิงรูปภาพกับข้อมูลตัวบทในคัมภีร์ตันฉบบัจินโบราณมีบทบาทเชื่อมโยงกัน จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า กลวิธีการแปลระหว่างสัญลักษณ์ที่ใช้อ้างอิงใช้นั้นมุ่งเน้นบทบาทหน้าที่ในการเล่าเรื่องและการสร้างความหมายของข้อมูลสัญลักษณ์ภาพให้เด่นชัด ตัวอย่างเช่น

[ตัวอย่างที่ 6]

ภาพที่ 6 แสดงกลยุทธ์การสื่อเกินความจริง

(Tsai, 1989: 66; ทองแถม นาถจำนง, 2531: 55)

จากตัวอย่างข้างต้น แสดงให้เห็นถึงการอธิบายความคิด “ความว่างเปล่า” และ “ความเงียบสงบ” (虚静) หรือ “การสงวนความเงียบสงบ” (守静) จากรูปแบบภาษาเป็นภาพ โดยอาศัยกลยุทธ์การใช้ภาพแทนตัวอักษร (Image alternate text) ความคิด “ความเงียบสงบ” ของเหลาจื๋อเป็นมโนทัศน์หลักในระบบปรัชญาเต๋า ไซจื่อจึงได้อาศัย “ความว่างเปล่า” และ “ความเงียบสงบ” ที่เป็นทัศนสัญลักษณ์การเล่าเรื่อง มาเชื่อมโยงกับสภาวะไร้ตัวตนและความสงบนิ่งแห่งจิตใจภายในของเหลาจื๋อ

ในภาพที่ 6 เหลาจื๋อถูกผนึกอยู่ในวัตถุทรงน้ำเต้า รวากับกำลังทำสมาธิตรึงตรองในห้วงภวังค์ลึก ปราศจากการรบกวนจากโลกภายนอก ฉากเสริมด้วยรูปภาพเคลื่อนไหวของปลาที่กระโดดเล่นน้ำ ช่วยสร้างบรรยากาศความสงบนิ่งและการเพ่งสมาธิทางจิตใจภายในของเหลาจื๋ออย่างเป็นรูปธรรมได้เด่นชัด เมื่อขจัดความคิดฟุ้งซ่านและค้นหาความอยากรอกออกไป จนบรรลุถึงสภาวะไร้ความปรารถนาและไร้ความประสงค์ จะเห็นได้ว่าในแนวคิดของเหลาจื๋อ “ความว่างเปล่า” (虚) และ “ความเงียบสงบ” (静) เป็นสองสภาวะที่ส่งเสริมกัน สอดคล้องกับคำกล่าวของเหลาจื๋อที่ว่า “ว่างเปล่าแต่เนื่องอนันต์มีรู้หมดสิ้น ยิ่งซักสุบลงยิ่งมาก” (虚而不屈，动而愈出) กล่าวคือ “ความว่างเปล่า” เป็นมูลฐานที่รองรับสรรพสิ่งทั้งปวง ขณะที่ “ความเงียบสงบ” เป็นสภาพแวดล้อมที่เอื้อแก่การสังเกต การเปลี่ยนแปลงของสรรพสิ่งรอบตัว (Guan, Chen, Hong & Shi, 2023) การผสมผสานระหว่าง “ความว่างเปล่า” และ “ความเงียบสงบ” นี้ ทำให้เหลาจื๋อมองเห็นถึงความสมดุลของจักรวาลและเส้นทางแห่งการดำเนินชีวิตอย่างแท้จริง

การที่ไซจื่อจื๋อนำกลวิธีการแปลระหว่างสัญลักษณ์ โดยอาศัยกลยุทธ์การใช้ภาพแทนตัวอักษร (Image alternate text) มาปรับเปลี่ยนและถ่ายทอดเนื้อหาหลักของเรื่องให้เป็นภาพวาดการ์ตูนนั้น สะท้อนให้เห็นความสำคัญของภาพในการส่งต่อเรื่องราวได้อย่างมีประสิทธิภาพ และรูปแบบภาพก็เกี่ยวเนื่องทางความหมายกับข้อมูลตัวอักษรจีนโบราณ วาทกรรมสื่อทั้งสองรูปแบบสามารถสะท้อนและสนับสนุนซึ่งกันและกัน แสดงถึงศักยภาพและความโดดเด่นของแต่ละรูปแบบวาทกรรมในการสร้างความประทับใจแก่ผู้อ่าน เช่น ภาพที่ 6 สอดคล้องตรงกับข้อความในบทที่ 16 ของคัมภีร์ “เต๋าเต๋อจิง” ซึ่งกล่าวว่า

“ถึงที่สุดแห่งความว่าง รักษาความสงบแนบแน่น” (致虚极，守静笃) ในบริบทนี้ คำว่า “ถึงที่สุดแห่งความว่าง”(致虚极) เน้นย้ำถึงกระบวนการชำระจิตใจ โดยการขจัด ความคิดฟุ้งซ่านและค้นหาความอยากออกไป เพื่อบรรลุถึงสภาวะไร้ตัวตนอย่างสมบูรณ์ ของดวงจิต ในขณะที่ “การรักษาความสงบแนบแน่น” (守静笃) ประสงค์การสงวนรักษา จิตใจที่ว่างกระจ่างชัดและสงบนิ่ง ไม่ได้รับผลกระทบจากโลกภายนอก เทคนิคการพรณนา ที่ใช้ความเคลื่อนไหวเสริมสร้างความสงบนี้ ช่วยเน้นย้ำถึงประเด็นหลัก “การสงวน ความเงียบสงบ” ในฐานะมโนทัศน์สำคัญของคัมภีร์ “เต๋าเต๋อจิง” ได้อย่างเด่นชัด

3. การแปลระหว่างภาษา (Interlingual translation)

การแปลระหว่างภาษา (Interlingual translation) หมายถึง “การใช้สัญลักษณ์ ทางภาษาหนึ่งเพื่อ ‘แปล’ หรือ (อธิบาย) สัญลักษณ์ทางภาษาอีกอย่างหนึ่งที่แตกต่าง ระหว่างสองภาษา” (Jakobson, 1971: 261) การแปลระหว่างภาษาสำหรับหนังสือการ์ตูน “เหลาจื๋อสอนว่า” ที่แปลจากฉบับภาษาจีนเป็นภาษาไทย ส่วนมากเน้นการแปลคำศัพท์ ทางวัฒนธรรม (Culturally-loaded words) บทความนี้วิเคราะห์การแปลระหว่าง ภาษาจีนและไทยของหนังสือการ์ตูน “เหลาจื๋อสอนว่า” จากมุมมองกลยุทธ์การแปล แบบรักษาความแปลกต่าง (Foreignization) กลยุทธ์การแปลแบบทำให้กลมกลืน (Domestication) และกลยุทธ์การแปลแบบทำให้เสมอกัน (Equalization) โดยมี รายละเอียดดังต่อไปนี้

3.1 กลยุทธ์การแปลแบบรักษาความแปลกต่าง (Foreignization)

กลยุทธ์การแปลแบบรักษาความแปลกต่าง (Foreignization) และกลยุทธ์ การแปลแบบทำให้กลมกลืน (Domestication) เป็นกลวิธีทางการแปลที่นักวิชาการ ชาวอเมริกัน ลอว์เรนซ์ เวนูที (Lawrence Venuti) ได้นำเสนอไว้ในหนังสือเรื่อง “ความรู้ตัวตน ของผู้แปล” (The Translator’s Invisibility) ในปี ค.ศ. 1995 (Venuti, 2004) โดยได้ นิยามคำว่า กลยุทธ์การแปลแบบรักษาความแปลกต่าง (Foreignization) หมายถึง การแปล ที่เบี่ยงเบนจากค่านิยมหลักของสังคมในท้องถิ่น โดยยังคงความแตกต่างในภาษา

และวัฒนธรรมของต้นฉบับไว้ ซึ่งเป็นกลยุทธ์การแปลที่ส่งเสริมให้ผู้อ่านได้สัมผัสถึงความแตกต่างและเสน่ห์ของวัฒนธรรมต่างประเทศ (Venuti, 2001; 1995: 20) ทองแถม นาถจำนงค์ได้เน้นย้ำกลยุทธ์นี้ในการแปลหนังสือการ์ตูน “เหลาจื๋อสอนว่า” ฉบับภาษาไทย ซึ่งสามารถรักษาเอกลักษณ์ทางภาษาและวัฒนธรรมของต้นฉบับภาษาจีนไว้ได้ เพื่อให้ผู้อ่านภาษาไทยสามารถสัมผัสได้ถึงเสน่ห์ของวัฒนธรรมจีนตัวอย่างเช่น

[ตัวอย่างที่ 7]

ต้นฉบับภาษาจีน: 道可道，非常道。(Tsai, 1989: 22)

ฉบับแปลภาษาไทย: เต๋าที่บอกเล่ากันได้มิใช่เต๋าอันอมตะ

(ทองแถม นาถจำนงค์, 2531: 27)

จากตัวอย่างที่ 7 แสดงให้เห็นถึงการนำกลยุทธ์การแปลแบบรักษาความแตกต่าง (Foreignization) มาใช้ในการแปลคำว่า “เต๋า” (道) จากภาษาจีนเป็น “เต๋า” (道) ในภาษาไทย ซึ่งเป็นข้อประพจน์หลักแห่งแนวคิดปรัชญาของเหลาจื๋อ ระบบปรัชญาของเหลาจื๋อล้วนแผ่ขยายพัฒนาโดย “เต๋า” ที่เหลาจื๋อตั้งสมมุติฐานล่วงหน้าไว้ กล่าวคือ “เต๋า” เป็นจุดเริ่มต้นแห่งระบบปรัชญาและศูนย์กลางทางความคิดของเหลาจื๋อ (Chen, 2003: 23; Wang, 2016) “เต๋า” ให้กำเนิดสรรพสิ่งในโลกหล้า เป็นรากเหง้าบ่อเกิดของทุกสิ่งที่ดำรงอยู่ (Zhang, 2017) ความหมายเดิมนั้นคือ “เต๋า” สามารถบอกกล่าวด้วยคำพูดได้ ไม่ใช่เต๋าที่คงที่ถาวรไม่แปรเปลี่ยน (Zhao, 2023) นอกจากนี้ ในตำราอรรถาธิบายคัมภีร์ “เต๋าเต๋อจิง” ของหวังลี่เหยียน (Wang, 2016) ยังได้อธิบายความหมายของคำว่า “เต๋า” ซึ่งคำว่า “เต๋า” คำแรกในตัวอย่างที่ 7 หมายถึง หลักการ สัจธรรม และกฎเกณฑ์ ในขณะที่คำว่า “เต๋า” คำที่สองในตัวอย่างประโยคดังกล่าว หมายถึงการบรรยายหรือการนำเสนอ “เต๋า” ในความตระหนักรู้ของเหลาจื๋อ คือจุดเริ่มต้นของสรรพสิ่งในจักรวาล เป็นพลังสรรค์สร้างที่ทำให้ทุกสรรพสิ่งหมุนเวียน

เคลื่อนที่ จะเห็นได้ว่า คำนิยามของคำว่า “เต้า” หลากหลายและมีการเปลี่ยนแปลง จึงยากแก่การอธิบาย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ทองแถม นาถจำนง ผู้แปลภาษาไทยได้แปลตรงตัว โดยใช้คำว่า “เต้า” ซึ่งเห็นได้อย่างชัดเจนว่าได้ใช้กลยุทธ์การแปลแบบรักษาความแตกต่าง (Foreignization) วิธีการนี้ยังคงรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมจีนดั้งเดิมที่เด่นชัดของ “เต้า” เนื่องจากในภาษาไทยไม่มีคำที่เทียบเท่ากับคำว่า “เต้า” ดังนั้นผู้แปลภาษาไทย จึงใช้วิธีการแปลแบบรักษาความแตกต่างโดยการทับศัพท์ ทำให้ผู้อ่านภาษาไทยมีพื้นที่ ในการจินตนาการเกี่ยวกับความเข้าใจของ “เต้า” มากขึ้น ซึ่งสามารถถ่ายทอดความหมาย ที่ลึกซึ้งและหลากหลายของคำว่า “เต้า” ได้ดียิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม มโนทัศน์ “道” ในภาษาจีนแปลเป็น “เต้า” ในภาษาไทยได้รับการยอมรับอย่างแพร่หลายจากวงการ วิชาการไทยในช่วงทศวรรษที่ 50 และ 60 ของศตวรรษที่ 20 (Chen, 2015) และถูกบรรจุไว้ใน พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน⁶ จึงกลายเป็นคำศัพท์เฉพาะที่อ้างอิงแนวความคิดด้าน สำนักปรัชญาเต๋าของจีนโดยเฉพาะ

3.2 กลยุทธ์การแปลแบบทำให้กลมกลืน (Domestication)

กลยุทธ์การแปลแบบทำให้กลมกลืน (Domestication) หมายถึง กลยุทธ์การแปล ที่ปฏิบัติตามค่านิยมหลักในวัฒนธรรมของภาษาปลายทาง ใช้วิธีปรับให้สอดคล้องกับ แนวนิยมของวรรณกรรม ตอบสนองกระแสการตีพิมพ์และความต้องการทางการเมือง (Venuti, 1995) อย่างไรก็ตาม เมื่อเปรียบเทียบกับกลยุทธ์การแปลแบบรักษาความแตกต่าง ที่หมายถึงการทำให้ผู้อ่านได้สัมผัสบรรยากาศแปลกใหม่และวัฒนธรรมจากต่างแดน กลยุทธ์การแปลแบบทำให้กลมกลืน จะมุ่งเน้นการทำให้ข้อความแปลเป็นไปตาม ความเคยชินของผู้อ่านในภาษาปลายทางมากขึ้น (Nida & Taber Charles, 2004; Xin & Gao, 2008) ตัวอย่างเช่น

⁶ พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถานได้บัญญัติศัพท์คำว่า “เต้า” หมายถึง ชื่อศาสนาสำคัญศาสนาหนึ่งของจีน มีศาสดาชื่อ เล่าจื๊อ หรือ เหลาจื๊อ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 513).

[ตัวอย่างที่ 8]

ต้นฉบับภาษาจีน: 无名天地之始; 有名万物之母。《道德经·第一章》
(Tsai, 1989: 31)

ฉบับแปลภาษาไทย: รากเหง้าเค้าเดิมของฟ้าดินคือความไร้
มารดาแห่งสรรพสิ่งคือความมี
(ทองแถม นาถจำนง, 2531: 39)

จากตัวอย่างข้างต้น แสดงให้เห็นถึงการนำกลยุทธ์การแปลแบบทำให้กลมกลืน (Domestication) มาใช้ในการแปลคำว่า “天地” ในภาษาจีนเป็น “ฟ้าดิน” ในภาษาไทย ซึ่งแนวความคิดเกี่ยวกับ “ฟ้าอยู่เบื้องบน ดินอยู่เบื้องล่าง” (天在上、地在下) ในวัฒนธรรมจีนดั้งเดิม ร่วมกันประกอบสร้างมูลฐานแห่งจักรวาลทัศน์ ยุคโบราณ เฝิงโหย่วหลาน (冯友兰) ชี้ให้เห็นว่า “ฟ้า” มีความหมาย 5 ประการ ได้แก่ “ฟ้าแห่งสสารวัตถุ” (物质之天) “ฟ้าแห่งการครอบงำบังคับ” (主宰之天) “ฟ้าแห่งโชคชะตา” (运命之天) “ฟ้าแห่งหลักเที่ยงธรรม” (义理之天) และ “ฟ้าแห่งศีลธรรม จรรยา” (道德之天) ส่วน “ฟ้า” ที่เหลาจื๋อกล่าวถึงนั้น โดยหลักแล้วหมายถึง ธรรมแห่งสสารโดยธรรมชาติ (Feng, 2011: 45) ยิ่งไปกว่านั้น จันเจี้ยนเฟิง (詹剑峰) มีความเห็นเช่นเดียวกันว่า “ฟ้า” ที่กล่าวอ้างโดยเหลาจื๋อเมื่อเปรียบเทียบกับคำว่า “ดิน” ซึ่งในฐานะคำตรงข้าม เป็นปากฟ้าแห่งธรรมชาติที่บริสุทธิ์ โดยละทิ้งความหมายเชิงอุปลักษณ์ออกไปอย่างสมบูรณ์ (Zhan, 2006: 253)

จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ทองแถม นาถจำนงอาศัยกลยุทธ์การแปลแบบทำให้กลมกลืน (Domestication) มาใช้เมื่อพิจารณาแปลความเป็นภาษาไทย ซึ่งความจริงแล้ว “ฟ้าดิน” ในวัฒนธรรมไทยมีแนวคิดและจักรวาลทัศน์ที่คล้ายคลึงกับ “ฟ้าดิน” ที่ดำรงอยู่เช่นเดียวกับวัฒนธรรมจีน กล่าวคือ มโนทัศน์นี้ได้เป็นความรู้แปลกใหม่สำหรับชนชาติไทยแต่อย่างใด ดังเช่นตัวอย่างที่ปรากฏในวรรณกรรมเรื่อง “ลิลิตยวนพ่าย” ที่ได้กล่าวไว้ว่า “ด้วยบพิตรเสร็จ ก็เสด็จมา ชูแผ่นดินให้หงาย หายแผ่นฟ้าบให้ขั่ว” (ลลนา ศิริเจริญ,

2518: 16) ในที่นี้ คำว่า “แผ่นดิน” และ “แผ่นดินฟ้า” มีความหมายเชื่อมโยงสอดคล้องกับ “ฟ้าดิน” ตามธรรมชาติโดยตรง จะเห็นได้ว่า “ฟ้าดิน” เป็นแนวคิดที่ฝังลึกอยู่ในมโนทัศน์ของสังคมไทยมาอย่างยาวนาน เมื่อแปลความจึงไม่จำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงความหมายเดิมในต้นฉบับให้กลายเป็นสิ่งแปลกปลอม

อย่างไรก็ตาม การที่ทองแถม นาถจำนง แปลคำว่า “天地” เป็น “ฟ้าดิน” สามารถช่วยถ่ายทอดความหมายและคุณค่าแห่งมโนทัศน์ “ฟ้าดิน” ที่ลึกซึ้งในวัฒนธรรมจีนอย่างค่อนข้างแม่นยำ ขณะเดียวกันยังพิจารณาภูมิหลังทางวัฒนธรรมและธรรมเนียมการตระหนักรู้ของผู้อ่านภาษาไทยควบคู่ไปพร้อมกัน เพื่อข้อความการแปลจะถูกเข้าใจและยอมรับอย่างสากลแพร่หลายง่ายตายยิ่งขึ้น ซึ่งช่วยส่งเสริมการแลกเปลี่ยนและการผสมผสานกันระหว่างวัฒนธรรมจีนกับไทย

3.3 กลยุทธ์การแปลแบบทำให้เสมอกัน (Equalization)

กลยุทธ์การแปลแบบการปรับให้เสมอกัน (Equalization) เป็นกลยุทธ์ที่อยู่กึ่งกลางระหว่างสองกลยุทธ์การแปลดังกล่าว ได้แก่ กลยุทธ์การแปลแบบทำให้กลมกลืน (Domestication) และการแปลแบบรักษาความแตกต่าง (Foreignization) เพื่อให้ข้อความที่แปลออกมาทั้งสามารถรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของต้นฉบับไว้ได้ ขณะเดียวกันยังสอดคล้องกับลักษณะการใช้ของภาษาปลายทาง จาง จื่อจง (Zhang, 2005) เสนอว่า เนื้อหาทางวัฒนธรรมควรเน้นการแปลแบบรักษาความแตกต่าง (Foreignization) เป็นหลักและใช้กลยุทธ์การแปลแบบทำให้กลมกลืน (Domestication) เป็นรอง ส่วนในด้านรูปแบบทางภาษา ควรใช้การแปลแบบทำให้กลมกลืน (Domestication) เป็นหลัก และการแปลแบบรักษาความแตกต่าง (Foreignization) เป็นรอง ซึ่งจะเหมาะสมกับบริบททางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ของทั้งภาษาต้นทางและภาษาปลายทาง ส่วนคำที่เลือกใช้ในการแปลมักเป็นคำที่ผู้คนของทั้งสองประเทศคุ้นเคยและใช้กันอย่างแพร่หลายตามธรรมเนียมปฏิบัติ (Yao, 2015) ตัวอย่างเช่น

[ตัวอย่างที่ 9]

ต้นฉบับภาษาจีน: 圣人无常心，以百姓心为心。…… 圣人在天下，
 歎歎焉，为天下浑其心。百姓皆注其耳目，圣人
 皆孩之。

(Tsai, 1989: 72)

ฉบับแปลภาษาไทย: ปราชญ์ฯ ไม่มีความเห็นใด ท่านถือความเห็นของมวลชน
 เป็นความเห็น ปราชญ์ฯ อยู่ในโลกนี้โดยบันทอน
 ปกครองโลกนี้โดยไร้ความเห็น มวลชนจะส่ำรวมตาและหู
 และปราชญ์ฯ ย่อมถนอมรักษามวลชนประดุจทารก

(ทองแถม นาถจำนง, 2531: 88)

จากตัวอย่างที่ 9 แสดงให้เห็นถึงการนำกลยุทธ์การแปลแบบทำให้เหมือนกันมาใช้
 ในการแปลคำว่า “圣人” ในภาษาจีนเป็น “ปราชญ์ผู้บรรลुरुธรรม” ในภาษาไทย และย่อ
 เป็น “ปราชญ์ฯ” ซึ่งคำนามนี้มีใช้คำศัพท์ที่มีลักษณะเฉพาะในความคิดสำนักปรัชญาเต๋า
 ของเหลาจื๋อ แต่ปรากฏแพร่หลายทั่วไปในระบบวัฒนธรรมของประเทศจีน ความนัยแฝงนั้น
 วิวัฒนาการอย่างต่อเนื่องตามการพัฒนาของประวัติศาสตร์ ความหมายดั้งเดิมของมโนทัศน์
 “ปราชญ์ฯ” (圣人) ในยุคสมัยโบราณกาลหมายถึงบุคคลผู้เฉลียวฉลาดด้วยไหวพริบ
 เขาวานปัญญา แต่มโนทัศน์นี้พัฒนาเป็นความหมายสองนัยจนถึงสมัยยุคสันตสารท
 และยุครณรัฐ ทั้งหมายถึงบุคลิกประจำตัวที่สมบูรณ์แบบในแง่ศีลธรรม และอ้างถึงบุคคล
 ผู้โดดเด่นมีความสามารถในแง่การเมือง (Wu, 2013: 13) ดังที่จางซงหู (张松如)
 กล่าวว่า “‘ปราชญ์ฯ’ (圣人) ที่เหลาจื๋อเสนอ คือ ‘มนุษย์ผู้มีธรรมวิถี’” (Zhang, 1998: 23)
 ขณะที่ในมุมมองของเฉินกู่อิง (陈鼓应) มีต่อ “ปราชญ์ฯ” ว่าเป็นบุคคลในอุดมคติสูงสุด
 แห่งสำนักปรัชญา ป่วยไปตามธรรมชาติ ขยายโลกแห่งชีวิตภายใน ละทิ้งข้อผูกมัดทุกสิ่ง
 ที่ส่งผลกระทบต่อกิจกรรมที่อิสระเสรีของร่างกายจิตใจ (Chen, 2003: 82)

จากการวิเคราะห์ข้อมูลภาษาไทยพบว่า ผู้แปลได้พิจารณาการถ่ายทอดข้อมูล
 ทางวัฒนธรรมและสภาพการรับรู้ของผู้อ่านภาษาไทยควบคู่กันในการแปลคำว่า “ปราชญ์ฯ”

(圣人) เพื่ออนุรักษ์ลักษณะพิเศษของต้นฉบับภาษาจีน ซึ่งแปลคำว่า “圣人” เป็น “ปราชญ์ผู้บรรลุนิยาม” หรือใช้คำย่อว่า เป็น “ปราชญ์ฯ” อย่างสร้างสรรค์ และประกอบด้วยการหมายเหตุอธิบาย⁷ เพื่อช่วยคลี่คลายความนัยเชิงปรัชญา กลยุทธ์นี้ไม่เพียงแต่คงไว้ซึ่งความเท่าเทียมของเนื้อหาในเชิงความหมาย แต่ยังสร้างความเข้าใจที่สมบูรณ์แบบระหว่างสองภาษา กล่าวอีกนัยหนึ่ง ผู้แปลสามารถถ่ายทอดลงลึกสู่แก่นสารทัศนะความคิดว่าด้วย “อกรรมทางธรรมชาติ” (自然无为) และ “คล้อยตามวิถีธรรมชาติ” (顺应天道) ของเหลาจื๊อ ทั้งเผยแสดงภูมิหลังทางวัฒนธรรมและแก่นแท้ทางความคิดจากต้นฉบับคัมภีร์จินโบราณ อีกทั้งผสานเชื่อมรวมประสบการณ์ในการตระหนักรู้ของผู้อ่านภาษาไทย ช่วยให้เข้าใจปรัชญาของเหลาจื๊อได้อย่างลึกซึ้งยิ่งขึ้น

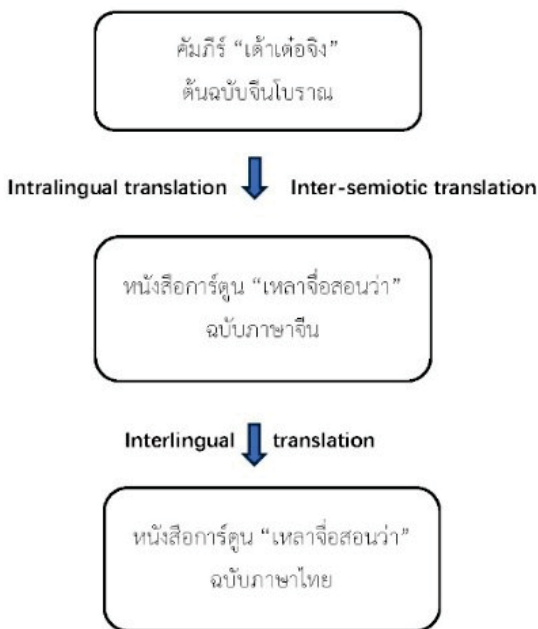
บทสรุป

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและวิเคราะห์กลวิธีการแปลหนังสือการตุน “เหลาจื๊อสอนว่า” ฉบับภาษาจีนและภาษาไทย โดยอาศัยแนวคิดทฤษฎีกลวิธีการแปลสามมิติ (Triadic division of translation) ของจาค็อบสัน (Jakobson, 1971; 2000) ผลการศึกษาพบว่า มีการใช้กลวิธี 3 ประเภทหลัก แต่ละกลวิธีประกอบด้วยการใช้กลยุทธ์ 3 ประการย่อย กล่าวโดยสรุปได้ว่า กระบวนการเผยแพร่งานประพันธ์คัมภีร์ “เต๋าเต๋อจิง” ในลักษณะที่เป็นพหุรูปแบบสู่ประเทศไทย สะท้อนให้เห็นรูปแบบทางปริชานในการแปลสามมิติ ได้แก่ การแปลภายในภาษาเดียวกันจากภาษาจีนโบราณเป็นภาษาจีนปัจจุบัน การแปลระหว่างภาษาจากภาษาจีนเป็นภาษาไทย และการแปลระหว่างสัญญาะจากข้อความภาษาเป็นภาพการตุน ซึ่งการแปลภายในภาษาเดียวกันที่ไข่จื้อจงเรียบเรียงใหม่นั้น ถือเป็นพื้นฐานทางภาษาในการสร้างภาพทางทัศนสัญญาะ ขณะที่การแปลระหว่างภาษาที่สัมพันธ์โดยนักแปลภาษาไทย ไม่เพียงแต่ช่วยขยายขอบเขตการเผยแพร่จาก

⁷ ดังที่ทองแถม นาถจำนง (2531: 31) อธิบายเพิ่มเติมว่า “ปราชญ์ผู้บรรลุนิยาม” เป็นบุคคลชั้นสูงสุดในอุดมคติของเต๋า เขาดำรงชีวิตอย่างธรรมชาติ จิตใจสงบนิ่ง ถ่อมตัวอยู่อย่างด้อยต่ำ ไม่แก่งแย่งแข่งขัน ไม่มีความทะยานอยาก ประกอบกิจตามหลักอกรรม ปราชญ์ของเต๋าแตกต่างกับปราชญ์ของลัทธิขงจื๊อ.

สังคมจีนสู่สังคมไทย แต่ยังช่วยเสริมสร้างความเข้าใจในเนื้อหาสาระระหว่างวัฒนธรรมจีนและไทยอีกด้วย สำหรับการแปลระหว่างสัญญาณนั้น ได้สร้างความสัมพันธ์อันสลับซับซ้อนในการอธิบายข้อมูลซึ่งกันและกันกับอีกสองกลวิธีการแปล (การแปลภายในภาษาเดียวกันและการแปลระหว่างภาษา) โดยนำการตีความและอธิบายข้อมูลไปสู่มิติใหม่ ซึ่งช่วยสร้างระบบการเผยแพร่ที่หลากหลาย มีประสิทธิภาพ และตอบสนองต่อความต้องการของผู้รับสารในบริบทที่แตกต่างกัน กระบวนการแปลจากคัมภีร์ “เต๋าเต๋อจิง” ต้นฉบับภาษาจีนโบราณ สู่หนังสือการ์ตูน “เหลาจื๋อสอนว่า” ฉบับภาษาจีนและภาษาไทยใช้กลวิธีการแปลสามมิติสรุปดังแผนภาพแสดงดังนี้

แผนภาพที่ 2 แสดงกระบวนการแปลตามกลวิธีการแปลสามมิติ

1. กลวิธีการแปลภายในภาษาเดียวกัน (Intralingual translation) ประกอบด้วย การใช้กลยุทธ์ 3 ประการย่อย ได้แก่ (1) กลยุทธ์การอธิบายข้อมูลเพิ่มเติม (2) กลยุทธ์การเล่าเรื่อง และ (3) กลยุทธ์การสรุปคติสอนใจ โดยความแม่นยำสำหรับการแปลภายในภาษาเดียวกันเป็นหัวใจสำคัญต่อคุณภาพงานแปล ทั้งยังเป็นพื้นฐานของการแปลระหว่างภาษาและระหว่างสัญลักษณ์อีกด้วย กระบวนการถ่ายโอนในการแปลภายในภาษาเดียวกันถือเป็นกระบวนการที่ใช้จ้องใช้ในการฝึกฝังความรู้ (internalization) คัมภีร์จินโบราณ

2. กลวิธีการแปลระหว่างสัญลักษณ์ (Inter-semiotic translation) ประกอบด้วย การใช้กลยุทธ์ 3 ประการย่อย ได้แก่ (1) กลยุทธ์การใช้สัมพันธ์ระหว่างภาษาและภาพ (2) กลยุทธ์การสื่อเกินความจริง (3) กลยุทธ์การใช้ภาพแทนตัวอักษร โดยกระบวนการถ่ายโอนภาพสัญลักษณ์สำหรับการแปลระหว่างสัญลักษณ์นั้นเป็นกระบวนการที่ใช้จ้องใช้สร้างคัมภีร์จินโบราณให้กลายเป็นภาพการ์ตูนในยุคสมัยใหม่ ต้องมีประสบการณ์ด้านงานสร้างสรรค์จินตภาพและการออกแบบการ์ตูนอย่างพิถีพิถัน ในท้ายที่สุดก็สำเร็จลุล่วงในการสร้างภาพวาดการ์ตูน “เหลาจื่อสอนว่า” ฉบับภาษาจีน ซึ่งเป็นผลงานทางศิลปะที่ไม่เพียงแต่ผสมผสานข้อความบรรยาย และเรื่องเล่าเข้าด้วยกันเท่านั้น แต่ยังสอดคล้องกับแนวคิดของผลงานต้นฉบับคัมภีร์ “เต๋าเต๋อจิง” ของเหลาจื่อ จะเห็นได้ว่าการแปลระหว่างสัญลักษณ์เป็นกลวิธีที่สำคัญในการขดเขยข้อมูลทั้งในการแปลภายในภาษาเดียวกันและระหว่างภาษาที่แตกต่างกัน ไม่เพียงแต่ขยายขอบเขตของการแปลเท่านั้น แต่ยังทำลายข้อจำกัดทางภาษาให้นักแปลอีกด้วย จึงช่วยนำเสนอแนวทางใหม่สำหรับการวิเคราะห์และปรับโครงสร้างข้อความต้นฉบับจากมุมมองวัฒนธรรมตลอดจนประสิทธิผลในการถ่ายทอดของข้อความที่แปล

3. กลวิธีการแปลระหว่างภาษา (Interlingual translation) ประกอบด้วย การใช้กลยุทธ์ 3 ประการย่อย ได้แก่ (1) กลยุทธ์การแปลแบบทำให้กลมกลืน (2) กลยุทธ์การแปลแบบรักษาความแปลกต่าง และ (3) กลยุทธ์การแปลแบบทำให้เหมือนกัน การแปลระหว่างภาษาใช้กลยุทธ์ที่แตกต่างกันตามเป้าหมายที่ต้องการ งานแปลเรื่อง

“เหลาจื๋อสอนว่า” โดยนักแปลชาวไทย จึงเหมาะสมกับวิธีการอ่านและจิตวิทยาของผู้อ่านชาวไทย

อย่างไรก็ตาม หนังสือการ์ตูนเรื่อง “เหลาจื๋อสอนว่า” ฉบับภาษาจีนที่ประพันธ์โดยไซ่จื๋อจง ได้ถ่ายทอดแนวความคิดทางสำนักปรัชญาเต๋าที่ลึกซึ้งโดยอาศัยวาทกรรมสื่อพหุรูปแบบ ซึ่งไม่เพียงแต่ช่วยให้เนื้อหาามีมิติทางศิลปะและงดงามเท่านั้น แต่ยังเสริมสร้างความเข้าใจเชิงลึกเกี่ยวกับวัฒนธรรมจีนให้กับผู้อ่าน อีกทั้งยังเป็นแนวทางที่มีประสิทธิภาพในการเผยแพร่และทำให้วัฒนธรรมลัทธิเต๋าดั้งเดิมเป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางทั้งภายในประเทศจีนและประเทศอื่นทั่วโลก สำหรับฉบับภาษาไทยที่แปลโดยทองแถม นาถจำนงนั้นได้ขยายขอบเขตผู้อ่านชาวไทยมากขึ้น ทำให้ผู้อ่านในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งรวมถึงประเทศไทยได้ชื่นชมเสน่ห์ของภูมิปัญญาสำนักเต๋า ช่วยส่งเสริมการสื่อสารและความเข้าใจข้ามวัฒนธรรมระหว่างไทยและจีน

ข้อเสนอแนะ

งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพจากหนังสือการ์ตูน “เหลาจื๋อสอนว่า” เท่านั้น ในการศึกษาครั้งต่อไปอาจพิจารณาใช้วิธีการเชิงปริมาณโดยศึกษาหนังสือการ์ตูนเรื่องอื่นที่เกี่ยวข้องกับคัมภีร์จินโบราณ เพื่อเปรียบเทียบอัตราส่วนจำนวนการใช้งานกลวิธีการแปลแต่ละประเภท ซึ่งเป็นประเด็นที่น่าสนใจในการนำเสนอแนวโน้มการเลือกใช้กลวิธีการแปลอย่างมีนัยสำคัญ ด้วยการชี้ให้เห็นว่าผู้แปลใช้วิธีใดมากที่สุดในการถ่ายทอดเนื้อหาและวัฒนธรรมที่ซับซ้อนจากคัมภีร์จินโบราณสู่รูปแบบการ์ตูนที่เข้าถึงได้ง่ายขึ้น ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการช่วยพัฒนาและปรับปรุงคุณภาพของงานแปลในอนาคตอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้อาจมีการศึกษาในสื่อรูปแบบอื่น ๆ ที่มีความหลากหลายมากขึ้น จะช่วยให้ผลการศึกษามีความครอบคลุมกลวิธีการแปลในงานหลากหลายประเภทยิ่งขึ้น

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- ทองแถม นาถจำนง. (2531). **เหลาจื๋อสอนว่า**. สำนักพิมพ์อินทยาง.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554**. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่น.
- ลัลลนา ศิริเจริญ. (2518). **คู่มือลิลิตยวนพ่าย**. พิมพ์ครั้งที่ 3. สำนักพิมพ์อักษรวิทยา.

ภาษาต่างประเทศ

- Chen Guying 陈鼓应. (2003). **Lao-tzu's Annotation and Translations** (老子今注今译). Beijing: The Commercial Press.
- Chen Li 陈利. (2015). **A Study on the Thai Translations of the Tao Te Ching** (《道德经》泰译本研究). Beijing Foreign Studies University (Master's Thesis on Foreign Linguistics and Applied Linguistics).
- Feng Youlan 冯友兰. (2011). **History of Chinese Philosophy (1)** [中国哲学史 (上)]. Beijing: The Commercial Press.
- Guan Heyu. et al. (2023). 循道而行：老子思想对现代教育的启示 (Follow the Tao: Enlightenment of Lao Tzu's Thoughts to Modern Education). **Advances in Philosophy** 12, 4: 665-670.
- Huang Guangzhe & Zhu Lin 黄广哲 & 朱琳. (2018). A Case Study of Intersemiotic Translation Based on Confucius Speaks (以蔡志忠典籍漫画《孔子说》在美国的译介谈 符际翻译). **Shanghai Journal of Translators** 33, 1: 84-88.

- Jakobson, Roman. (1959). "On linguistic aspects of translation." In **On translation**, 232-239. Harvard University Press.
- Jakobson, Roman. (1971). "On linguistic aspects of translation." In Jakobson, R. (Ed). *Selected Writings 2. Word and Language*. **The Hague: Mouton** 260–266.
- Jakobson, Roman. (2000). "On linguistic aspects of translation." In L. Venuti (Ed.), **The translation studies reader** 113–118. London/New York: Routledge.
- Li Mingyang 李明洋. (2023). **A Study of Cai Zhizhong's Comic Art in the Perspective of Oriental Aesthetics** (东方美学视野下的蔡志忠漫画艺术研究). North University of China (Master's Thesis on Discipline Theories of Arts Study).
- Li Yunxia 李云霞. (2005). An Overview and Comment on Jakobson's Translation Theory: A Review of the Main Theoretical Viewpoints on "On Linguistic Aspects of Translation" (雅各布森翻译理论概述与评论: 兼评《论翻译的语言学问题》的主要理论观点). **New Angle of View** 23, 05: 157-158.
- Liang Ping & Zhu Bin 梁萍 & 朱斌. (2023). On the Multimodal Translation of Chinese Traditional Cultural Classics: A Case Study of Chih-Chung Tsai's *The Dao Speaks* (Chinese-English) [中国传统文化典籍的多模态翻译探索: 以蔡志忠《老子说》(中英文对照版)为例]. **Journal of Heze University** 45, 01: 137-142.

- Liu Chun 刘春. (2015). **Researching on the Spread Situation of Chinese Sinology cartooned taking Cai Zhizhong's work 'Lao-tzu said' for instance** (国学经典漫画化传播研究). Yunnan University (Master's Thesis on Discipline Theories of Arts Study).
- Mao Chunzhou & Li Xiang 毛春洲 & 李翔. (2021). "Water" Metaphor and Its Connotation in Tao Teh Ching from the Perspective of Metaphor Theory (从隐喻理论看《道德经》中水隐喻及其思想内涵). **Journal of Hunan University of Science and Technology (Social Science Edition)** 24, 3: 184-185.
- Nida, E. A., & Taber, C. R. (2004). **The Theory and Practice of Translation**. Shanghai Foreign Language Education Press. <https://doi.org/10.1163/9789004496330>
- O'Halloran, K. L., Tan, S., & Wignell, P. (2016). **Intersemiotic Translation as Resemiotisation: A Multimodal Perspective**. Signata. Annales des sémiotiques/Annals of Semiotics, 7, 199-229.
- Pan Jiangman 潘江曼. (2011). **Study on Tsai Classical Comics under the Aesthetic Perspective** (美学视野下的蔡志忠古典漫画研究). Jinan University (Master's Thesis on Philosophy and Aesthetics).
- Tsai Chih-Chung 蔡志忠. (1989). **The Dao Speaks: Whispers of Wisdom** (老子说：智者的低语). Shanghai: SDX Joint Publishing Company.
- Venuti, Lawrence. (1995). **The Translator's Invisibility: A History of Translation**. London & New York: Routledge.
- Venuti, Lawrence. (2004). **Translator's Invisibility**. Shanghai: Shanghai Foreign Language Education Press.

- Venuti, Lawrence. (2001). Strategies of translation. In M. Baker (Ed.), **Encyclopedia of Translation Studies**, 240–244. London and New York: Routledge.
- Wang Liyan 王丽岩. (2016). **Translation and Annotation of “Tao Te Ching”** (道德经译注). Beijing: China Literary Federation Press.
- Wang Yongyan & Fan Yipin 王永炎 & 范逸品. (2024). Significance of Reading Explanations of the Taiji Diagram for Medical Humanities in Medicine (读《太极图说》对人文医学的意义). **Tianjin Journal of Traditional Chinese Medicine** 41, 05: 545-547.
- Wu Di 吴迪. (2011). On the Equivalence Problem in English-Chinese translation from Jakobson's “Semiotics” Theory (从雅各布森的“符号学”理论看英汉互译中的对等问题). **Science & Technology Information** 18, 28: 170-171.
- Wu Zhen 吴震. (2013). The Concept of “Sage” in Chinese Ideological History (中国思想史上的“圣人”概念). **Journal of Hangzhou Normal University (Humanities and Social Sciences)** 35, 4: 13-25.
- Xiao Ping & Zhang Lei 萧平 & 张磊. (2024). On the Historical Evolution and Internal Logic of Taoist “Qi” Concept Before the Wei and Jin Dynasties (论魏晋以前道家“气”观念的历史演变及其内在逻辑). **Journal of Wenzhou University (Social Science Edition)** 37, 05: 77-87.
- Xin Hongjuan & Gao Bing 辛红娟 & 高圣兵. (2008). Diachronic Description of Tao Te Ching in the English World (追寻老子的踪迹:《道德经》英语译本的历时描述). **Journal of Nanjing Agricultural University (Social Sciences Edition)** 8, 01: 79-84.

- Yang Xiangrong & Huang Pei 杨向荣 & 黄培. (2014). Intertextuality between Texts and Images in Graphic Narratives: An Exploration of the Relationship between images and texts based on Chih-Chung Tsai's comics (图像叙事中的语图互文: 基于蔡志忠漫画艺术的图文关系探究). **A Hundred Schools of Thought's Review** 3, 4: 86-89.
- Yao Liwen 姚丽文. (2015). Translation Strategies of Folk Culture Vocabulary from the Perspective of Communication: the Optimal Combination of Foreignization, Domestication and Equalization (传播学视角下的民俗文化词汇翻译策略: 异化、归化与等化之优化组合). **Journal of Changchun University of Science and Technology (Social Sciences Edition)** 28, 03: 102-105.
- Zhan Jianfeng 詹剑峰. (2006). **Lao-tzu, Person, Book, and His Theory of Taoism** (老子其人其书及其道论). Wuhan: Central China Normal University Press.
- Zhang Songru 张松如. (1998). **Lao-tzu Explanation** (老子说解). Jinan: QiLu Press.
- Zhang Zhizhong 张智中. (2005). A Dialectical View on Foreignization and Domestication (兼容并蓄双层操作: 异化归化之我见). **Language and Translation** 82, 2: 44-48.
- Zhang Jianwei 张剑伟. (2017). The Definition of Tao in Lao-tzu and New Interpretations of its Partial Texts (《老子》之道的定义及部分经文新释). **Journal of Peking University (Philosophy and Social Sciences)** 54, 03: 86-92.
- Zhao Yu 赵玉. (2023). On an New Explanation of “Dao Ke Dao, Fei Chang Dao” (“道可道, 非常道” 新解). **Journal of Qilu Normal University** 38, 03: 69-76 and 139.

Zeng Lei & Yu Hui 曾蕾 & 于晖. (2022). Linguistics to Image Text from the Perspective of Functional-Context Translation: A Case Study of Projection in Dao De Jing and The Dao Speaks (从言语到图文的功能语境翻译探讨: 以《道德经》和《老子说》中的投射为例). **Functional Approaches to Translation Studies** 1, 01: 73-90.

